

Ulaganje u budućnost
Europska unija

IURISPRUDENTIA

Unapređenje kvalitete obrazovanja na pravnim fakultetima
osječkog, riječkog i splitskog sveučilišta

Unapređenje kvalitete obrazovanja na pravnim fakultetima osječkog, riječkog i splitskog sveučilišta

TRAJANJE:

19. 6. 2015. — 18. 9. 2016.

UKUPNA VRIJEDNOST PROJEKTA

1.187.376,88 HRK

UKUPAN IZNOS BESPOVRATNIH SREDSTAVA

1.111.978,45 HRK

NOSITELJ PROJEKTA:

Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

PARTNERI:

Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Institut za razvoj obrazovanja

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Sadržaj

Opći podaci o projektu.....	5	Bivši studenti	89
Rezultati provedenih istraživanja	15	Ciljevi i sudionici istraživanja	91
Stanje na tržištu rada pravne struke	21	Izbor fakulteta i opće zadovoljstvo fakultetom	93
Poslodavci.....	37	Dodatno obrazovanje.....	94
Cilj istraživanja	39	Radno mjesto.....	95
Djelatnost poslodavca.....	39	Zadovoljstvo bivšim fakultetima	98
Struktura zaposlenih.....	43	Percepcija pravnih studija.....	99
Opće i stručne kompetencije.....	45	Procjena vlastitih kompetencija	100
Stručna praksa.....	54	Sadašnji studenti.....	101
Usporedba predbolonjskih (dipl. iur.) i bolonjskih studenata (mag. iur.).....	55	Ciljevi i sudionici istraživanja	103
Istraživanja ključnih poslova i kompetencija za odabrana zanimanja	57	Izbor fakulteta	107
Direktori pravnih, kadrovskih i općih službi.....	61	Studentski život i standard.....	111
Javni bilježnici	64	Zadovoljstvo radom administrativnih i stručnih službi	111
Odvjetnici.....	72	Zadovoljstvo opremljenošću fakulteta	112
Poreznici.....	76	Zadovoljstvo studijskim programima i nastavom.....	114
Službenici u javnoj upravi	80	Percepcija poželjnih zanimanja i poslodavaca	118
Suci općinskih sudova	84	Prijedlozi za poboljšanje studija	118

IURISPRUDENTIA

IURISPRUDENTIA

O p ć i p o d a c i o p r o j e k t u

IURISPRUDENTIA

Projekt *IURISPRUDENTIA – Unapređivanje kvalitete obrazovanja na pravnim fakultetima osječkog, riječkog i split-skog sveučilišta* proveden je u partnerstvu **Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku** kao nositelja projekta i projektnih partnera **Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu i Instituta za razvoj obrazovanja** iz Zagreba.

Ime i prezime	Položaj člana projektnog osoblja	Institucija	Kontakt
---------------	----------------------------------	-------------	---------

Nositelj projekta: Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Doc. dr. sc. Jelena Legčević	Voditeljica projekta	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	legcevic@pravos.hr
Doc. dr. sc. Barbara Herceg Pakšić	Projektna asistentica	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	bherceg@pravos.hr
Ivančica Tubić	Financijska administratorica	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	ivancica@pravos.hr
Tomislav Barbarić	Projektni administrator	Centar za Poduzetništvo, Osijek	tomislav.barbaric@czposijek.hr
Izv. prof. dr. sc. Boris Bakota	Član tima	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	bbakota@pravos.hr
Doc. dr. sc. Dubravka Klasiček	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	dklasice@pravos.hr
Izv. prof. dr. sc. Mirela Župan	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	mzupan@pravos.hr
Doc. dr. sc. Nikol Žiha	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	nikolz@pravos.hr
Izv. prof. dr. sc. Branka Rešetar	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	bresetar@pravos.hr

Projektni partner: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

Izv. prof. dr. sc. Maja Bukovac Puvača	Projektna koordinatrica	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	bukovac@pravri.hr
Ines Matić, mag.iur.	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	imatic@pravri.hr
Izv. prof. dr. sc. Nataša Žunić Kovačević	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	zunic@pravri.hr
Izv. prof. dr. sc. Dario Đerđa	Član tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	dariod@pravri.hr
Izv. prof. dr. sc. Dionis Jurić	Član tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	djuric@pravri.hr
Doc. dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	sgagro@pravri.hr

Projektni partner: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Doc. dr. sc. Marija Boban	Projektna koordinatrica	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	mboban@pravst.hr
Izv. prof. dr. sc. Željko Radić	Član tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	zradic@pravst.hr
Doc. dr. sc. Dinka Šago	Članica tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	dsago@pravst.hr
Prof. dr. sc. Davorin Rudolf	Član tima	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	drudolf@pravst.hr

Projektni partner: Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb

Nina Vranešević Marinić	Članica tima	Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb	nvraneševic@iro.hr
Anja Zojčeska	Koordinatorica edukativnih aktivnosti	Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb	azojceska@iro.hr

Svrha projekta *IURISPRUDENTIA* bila je dobiti vrijedne informacije koje će povećati uključenost i međusobnu suradnju svih ciljanih skupina i dionika, pridonijeti ujednačenosti kvalitete različitih studijskih programa i njihovu prihvaćanju od strane tržišta rada, unaprijediti kvalitetu visokog obrazovanja revizijom studijskih programa i ishoda učenja, unaprijediti postojeće studijske programe i nastavničke kompetencije te izraditi standarde zanimanja i kvalifikacija. Nastavno osoblje unaprijedit će svoje kompetencije i vještine potrebne za primjenu *Hrvatskog kvalifikacijskog okvira*, a analitičku podlogu za sve aktivnosti partneri su osigurali provedbom aktivnosti koje su uključile ciljane skupine - nastavno osoblje, bivše i sadašnje studente te poslodavce koji zapošljavaju pravnu struku. Imajući u vidu ove ciljeve, provedena su istraživanja na uzorku sadašnjih i bivših studenata (osoba koje su završile neki od studija na pravnome fakultetu) te istraživanje na uzorku svih poslodavaca koji zapošljavaju pravnu struku i istraživanje šest odabranih zanimanja tipičnih za pravnu struku.

Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) predstavlja instrument kojim se uređuje sustav obrazovanja i cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj. Pritom je jedna od glavnih zadaća HKO-a povezati potrebe tržišta rada s obrazovnim programima na svim razinama. Ključni su alati u tom povezivanju standardi zanimanja i standardi kvalifikacija te ishodi učenja.

Temelj za izradu kvalitetnih obrazovnih programa koji će biti u skladu s potrebama poslodavaca jesu

kvalitetno izrađeni standardi zanimanja koji sadrže ključne informacije o potrebama poslodavaca, sadržaju zanimanja i specifikaciji radnog mjesta. Tako pri definiranju obrazovnih programa važnu ulogu dobivaju i poslodavci čime se obrazovni sustav izravno povezuje s potrebama tržišta rada.

Projekt *IURISPRUDENTIA* sastojao se od ukupno pet elemenata:

1. Jačanje kompetencija osoblja fakulteta – partnera i unapređenje radnih procesa, uz pomoć sljedećih aktivnosti:

- 1.1 Seminari za nastavno osoblje triju fakulteta – partnera

Seminare su, uz pomoć lokalnih stručnjaka za HKO, metode poučavanja i ishode učenja, proveli stručnjaci s Instituta za razvoj obrazovanja. Najveća pozornost posvećena je *Hrvatskom kvalifikacijskom okviru*, odnosno standardima kvalifikacija i standardima zanimanja. Uz to, teme seminara bile su i nove metode poučavanja usmjerene na studente, zatim razvoj kurikuluma usmjerenog na ishode učenja te vrednovanje ishoda učenja. Osim nastavnog osoblja sa svih triju fakulteta, na seminarima su bili nazočni i članovi radnih skupina.

1.2. Radionice o izradi standarda kvalifikacija i standarda zanimanja za članove radnih skupina

Partner *Institut za razvoj obrazovanja* zatim je organizirao dvije jednodnevne tematske radionice namijenjene članovima radnih skupina s ciljem educiranja o potrebnim informacijama i metodologiji izrade standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.

1.3. Studijsko putovanje u EU - primjer dobre prakse

Članovi radnih skupina posjetili su *Faculté de Droit, de Sciences Politiques et de Gestion, Université de Strasbourg* (Fakultet prava, političkih znanosti i uprave pri Sveučilištu u Strasbourgu), *Hochschule für öffentliche Verwaltung Kehl* (Škola za javnu upravu u Kehl) i *Rechtswissenschaftlichen Fakultät, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg* (Pravni fakultet u Freiburg). Navedeni ugledni fakulteti iz Francuske i Njemačke uspješno su prošli procese prilagodbe svojih studijskih programa *Europskom kvalifikacijskom okviru* i tako stekli iskustvo koje su prenijeli partnerima s ciljem unapređenja kvalitete obrazovanja u visokom školstvu.

1.4. Certifikacija

Zahtjevi norme ISO 9001 u velikoj su mjeri povezani sa zakonskom regulativom u obrazovanju koja se odnosi na upravljanje kvalitetom, kao i praksom u upravljanju

kvalitetom. Budući da je jedan od ciljeva ovog projekta bila harmonizacija studijskih programa i kvalitete na svim razinama, Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, koji je zasad jedini od tri fakulteta - partnera proveo certificiranje prema normi ISO 9001:2008, preko ovoga su se projekta u tome pridružili i Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku i Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.

2. Provedba istraživanja radi stvaranja relevantne baze podataka za daljnji rad radnih skupina, s pomoću sljedećih aktivnosti:

2.1. Provedba istraživanja/anketiranja

Za potrebe ove aktivnosti angažirana je agencija za istraživanje koja je provela anketiranje nekoliko različitih skupina: anketirala je studente pravnih fakulteta, bivše studente pravnih fakulteta i poslodavce koji zapošljavaju

osobe pravne struke. Rezultati ovih istraživanja omogućili su stvaranje relevantne baze podataka za izradu standarda i unapređenje studijskih programa, a osim ovog anketiranja, projektni tim je za tu svrhu prikupio i druga javno objavljena i dostupna istraživanja (poput npr. biltena *Hrvatskog zavoda za zapošljavanje* o aktualnim potrebama tržišta rada, izvješća resornih ministarstava i državnih agencija i sl.).

2.2. Okrugli stolovi

U Osijeku, Splitu i Rijeci organizirani su okrugli stolovi koji su okupili važne dionike iz područja prava i pravnih znanosti, ali i važne dionike iz područja obrazovanja, upravljanja ljudskim potencijalima i tržišta rada poput predstavnika strukovnih udruga, komora, državnih, regionalnih i lokalnih institucija, poslodavaca, studenata i studentskih udruga. Na njima su razmijenjena mišljenja i stavovi o kvaliteti studiranja na pravnim fakultetima te o stvarnim potrebama tržišta rada za poslove koji zahtijevaju završen neki od pravnih fakulteta.

3. Izrada standarda kvalifikacija i zanimanja te modernizacija studijskih programa, s pomoću sljedećih aktivnosti:

3.1. Zajednički rad radnih skupina

Na temelju svih prethodno provedenih aktivnosti, radne skupine radile su na reviziji opće strukture studijskih programa na sva tri

sveučilišta kako bi se razmotrilo jesu li ishodi studija suviše specijalizirani, preopćeniti ili primjereni, u kojoj se mjeri steču stručne sposobnosti završetkom studija i sl., kao i revizijom posebnih dijelova programa koji se odnose na primjerenost opsega gradiva, prikladnost predloženih nastavnih metoda i sl.

3.2. Forum za osoblje fakulteta - partnera

Radi nastavka kontinuiranog prikupljanja stavova, mišljenja, komentara i preporuka od strane nastavnog osoblja, na mrežnoj je stranici pokrenut forum s unaprijed isplaniranom dinamikom objave tema te moderiranim i usmjerenom diskusijom.

4. Promidžba i vidljivost

Radi promocije i prepoznatljivosti ovog projekta organizirane su konferencije, podijeljeni su leci, olovke i blokići s logom projekta, a izrađena je i posebna mrežna stranica projekta koja se nalazi na adresi www.pravos.unios.hr/iurisprudentia.

5. Upravljanje projektom i administracija

Unutar ovog elementa projekta riječ je bila o administraciji projektnih aktivnosti, financijskoj administraciji, nabavi uredskog materijala, sastancima provedbenog tima i izvanjskoj evaluaciji projekta.

IURISPRUDENTIA

IURISPRUDENTIA

R e z u l t a t i p r o v e d e n i h i s t r a Ź i v a n j a

U sklopu drugog elementa ovog projekta – *Provedba istraživanja u cilju stvaranja relevantne baze podataka za daljnji rad radnih skupina* – provedena su ukupno četiri istraživanja:

- istraživanje na uzorku poslodavaca koji zapošljavaju pravnu struku
- istraživanja šest odabranih zanimanja pravne struke
- istraživanja na uzorku sadašnjih studenata pravnih fakulteta
- istraživanja na uzorku bivših studenata pravnih fakulteta (osoba koje su završile neki od studija na pravnome fakultetu).

Za potrebe istraživanja bivših i sadašnjih studenata upotrijebljen je upitnik posebno osmišljen za ovaj projekt, a za istraživanje poslodavaca upotrijebljen je već postojeći anketni upitnik o standardu zanimanja. Anketni upitnik o standardu zanimanja razvijen je u okviru rada radne skupine uspostavljene pri *Ministarstvu rada i mirovinskoga sustava* 2013. godine u okviru projekta *Employers survey for analysing work competences* koji je provela Europska trening fondacija (eng. *European Training Foundati-*

on). Tijekom provedbe projekta *Daljnji razvoj standarda zanimanja* kojem je nositelj *Hrvatski zavod za zapošljavanje* napravljena je adaptacija ankete na temelju podataka dobivenih pilot-istraživanjem te dostupne literature o ispitivanju kompetencija u različitim područjima i zemljama Europske unije. Anketni upitnik sadržavao je pitanja o općim podacima poslodavca, opisu radnog mjesta, ključnim poslovima te specifičnim znanjima i vještinama, osposobljavanju za radno mjesto, ključnim kompetencijama, generičkim vještinama i psihomotoričkim sposobnostima te karakteristikama radnog mjesta koje ispitanik opisuje.

Istraživanje na uzorku sadašnjih studenata provedeno je u razdoblju od studenog 2015. do veljače 2016. uz pomoć internetske ankete, a istraživanja na uzorku poslodavaca i bivših studenata, tj. osoba koje su završile neki od pravnih fakulteta u Hrvatskoj, provedena su tijekom veljače i ožujka 2016. godine. S ispitanicima se kontaktiralo telefonom ili elektroničkom poštom, s molbom za sudjelovanjem u istraživanju. Anketni upitnici bili su dostupni u *online* obliku. Upitnicima su ispitanici pristupali preko posebno kreirane poveznice koja im je poslana elektroničkom poštom, a ispitanicima koji nisu ispunili anketu nakon tjedan dana poslan je

podsjetnik, također elektroničkom poštom. Sva istraživanja provela je agencija *Dekra zapošljavanje d.o.o.* iz Zagreba.

U anketnom istraživanju poslodavaca primijenjen je prigodni uzorak od 305 poslodavaca iz Republike Hrvatske. Poseban anketni upitnik kojim su se istraživale potrebne kompetencije za sljedećih šest zanimanja –

- 1) direktor pravne, kadrovske i opće službe
- 2) javni bilježnik
- 3) odvjetnik
- 4) poreznik
- 5) službenik u javnoj upravi i
- 6) sudac

– popunilo je više od 35 ispitanika zaposlenih u svakom od tih zanimanja, odnosno njih ukupno 217. Istraživanje bivših studenata, tj. osoba koje su završile neki od pravnih fakulteta u Hrvatskoj, provedeno je na uzorku od 300 sudionika, a anketiranje sadašnjih studenata provedeno je na prigodnom uzorku od 1232 studenta svih pravnih fakulteta u Republici Hrvatskoj. Međutim, u svim daljnjim analizama koje će biti prikazane nisu uvršteni studenti Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu zbog nedostatnog broja sudionika. U istraživanju su sudjelovali studenti integriranih pred-diplomskih i diplomskih sveučilišnih studija i studenti na upravnim stručnim studijima.

U sklopu ovog projekta izrađena je i analitička podloga *Stanje na tržištu rada pravne struke* u kojoj se

analiziralo postojeće stanje i utvrdili trendovi zaposlenosti na tržištu rada pravne struke. Temelj te analize bili su razni izvori sekundarnih podataka poput statističkih ljetopisa, izvješća i priopćenja *Državnog zavoda za statistiku (DZS)*, mjesečnih statističkih biltena, analitičkih biltena i godišnjaka *Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ)*, *Ankete poslodavaca* koju svake godine provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje u suradnji s *Hrvatskom gospodarskom komorom (HGK)*, *Hrvatskom obrtničkom komorom (HOK)* i *Hrvatskom udrugom poslodavaca (HUP)*, interaktivne baze podataka *HZZ-a*, službenih podataka *Ministarstva unutarnjih poslova (MUP)* itd., kao i istraživanje *Sveučilišno obrazovanje i tržište rada: istraživanje o karijerama i zapošljivosti osoba koje su diplomirale pri Pravnom fakultetu* koje je provelo *Sveučilište u Zagrebu*.

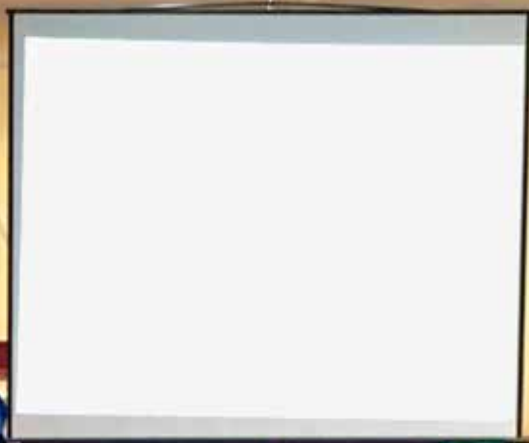

IURISPRUDENTIA

IURISPRUDENTIA

S t a n j e n a t r ž i š t u r a d a p r a v n e s t r u k e

Uopćeno govoreći, **pravnik je stručna osoba s obrazovanjem u pravnim znanostima i s ovlaštenjem da daje pravne savjete svojim klijentima, zastupa ih na sudovima ili radi na pravnim stvarima u gospodarskim, državnim i drugim organizacijama.** Prema *Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja* iz 2010. godine, zanimanja kojima se diplomirani pravnici najčešće bave nalaze se pod rodom brojčanim oznakama 2611 (Pravni zastupnici/pravne zastupnice), 2612 (Suci/sutkinje) i 2619 (Pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje drugdje nespomenuto).

Tablica 1. Nacionalna klasifikacija zanimanja – izdvojeni dio

Rod	Vrsta	Podvrsta	Skupina	Naziv
2				Znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje
	26			Pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje, stručnjaci/stručnjakinje za društvene znanosti i kulturu
			261	Pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje
			2611	Pravni zastupnici/pravne zastupnice
			2612	Suci/sutkinje
			2619	Pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje drugdje nespomenuto

Izvor: *Nacionalna klasifikacija zanimanja*

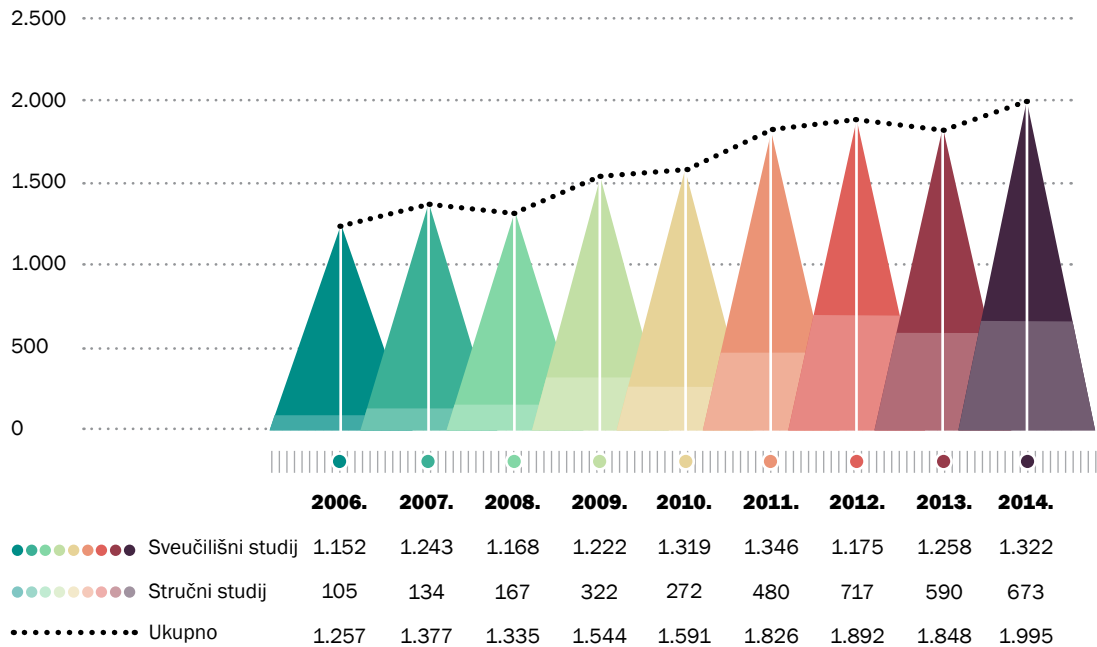

Broj osoba koje su završile pravne fakultete u Republici Hrvatskoj od 2006. do 2014. godine porastao je ukupno za 58%, tj. s 1257 osoba 2006. godine na 1995 osoba 2014. godine (grafikon 1). Međutim, na taj je ukupni porast broja diplomiranih pravnika znatno više utjecalo povećanje broja osoba koje su završile stručni studij nego osoba koje završavaju

sveučilišni studij. Naime, broj prvih se u promatranom razdoblju povećao za više od šest puta, dok se broj potonjih povećao za svega 15%. **Omjer osoba sa završenim sveučilišnim studijem i osoba sa završenim stručnim studijem 2015. godine iznosio je 67 prema 33, dok je 2006. iznosio 92 prema 8.**

Grafikon 1. Kretanje broja diplomiranih pravnika u Republici Hrvatskoj

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prema *Anketi poslodavaca 2015. godine* koju je, kao i svake godine, u suradnji s partnerima proveo *Hrvatski zavod za zapošljavanje, zanimanje diplomirani pravnik nalazi se na visokom osmom mjestu najpotrebnijih zanimanja*, što je čak i pomak za dva mjesta u odnosu na prethodnu 2014. godinu, s tim da je gotovo isključivo riječ o traženju radnika sa završenim diplomskim sveučilišnim studijem (u 98,9% slučajeva). Ipak, ovakvom metodologijom ne dolazi se do ukupnog broja predviđenih potreba za radnicima pojedinog zanimanja nego do broja potencijalnih poslodavaca koji u sljedećih godinu dana planiraju zapošljavanje tog zanimanja, odnosno struke.

Kad je riječ o prijavljenim radnim mjestima na *Hrvatskom zavodu za zapošljavanje*, u promatranom razdoblju od 2004. do 2015. godine **najveće povećanje oglašениh radnih mjesta odnosilo se na pravne asistente, no najveći broj oglašениh radnih mjesta odnosio se na pravne stručnjake**. Zanimljivo, prema tim podacima već tri godine zaredom nije bilo oglasa za zapošljavanje sudaca, što naravno ne znači da nitko tih godina nije postao sucem ili promoviran u suca, nego samo da se ta radna mjesta popunjavaju nekim drugim načinima (najčešće su to javni natječaji u *Narodnim novinama*).

Tablica 2. Kretanje broja prijavljenih slobodnih radnih mjesta za pravnička zanimanja

Godina	Pravni zastupnici	Suci	Pravni stručnjaci	Pravni asistenti i srodna zanimanja	Ukupno
2004.	109	7	1.005	165	1.286
2005.	21	3	921	150	1.095
2006.	19	0	702	116	837
2007.	20	1	772	191	984
2008.	33	2	961	238	1.234
2009.	9	1	558	96	664
2010.	8	0	870	136	1.014
2011.	5	1	1.274	184	1.464
2012.	4	1	1.698	382	2.085
2013.	4	0	2.473	609	3.086
2014.	8	0	2.554	856	3.418
2015.	12	0	2.935	1.063	4.010

Izvor: HZZ – interaktivna statistička baza (15. veljače 2016.)

Prema istraživanju *Sveučilišno obrazovanje i tržište rada: istraživanje o karijerama i zapošljivosti osoba koje su diplomirale pri Pravnom fakultetu* koje je provelo Sveučilište u Zagrebu, obrasci nalaženja prvog posla vrlo se razlikuju s obzirom na odredišna zanimanja: **privatni kontakti**, što uključuje znance, prijatelje, obitelj i rodbinu, **bili su ključni za prvi posao za 31,1% sudionika istraživanja**, i to posebno za poslove izvan struke (49%). Sljedeći prema učestalosti način pronalaska prvog posla bili su oglasi na temelju kojih se zaposlilo 22,6% ispitanika tog istraživanja, a to posebno vrijedi za poslove na sudovima, državnom odvjetništvu i u državnoj upravi. Najrjeđi način pronalaska prvog posla bio je poziv poslodavca (u svega 7,3% slučajeva). **Posredovanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje češće je navođeno jedino kad su bili posrijedi poslovi u državnoj i lokalnoj upravi, a Hrvatska odvjetnička komora**, očekivano, za poslove u odvjetničkim uredima.

Pravna struka je, potvrđuju to sva navedena istraživanja, **postala djelatnost u kojoj brojčano dominiraju osobe ženskog spola** – one čine oko 70% zaposlenih osoba pravne struke, a slična situacija vidljiva je i u spolnoj strukturi bivših i sadašnjih studenata. Promotrimo li strukturu zaposlenih pravnika prema zanimanjima (prema navedenom istraživanju *Sveučilišta u Zagrebu*), uočava se da je **feminizacija izraženija na sudovima i u jedinicama lokalne samouprave** (gdje udjeli žena iznose oko 80%) **te posebno u javnom bilježništvu** (gdje je udio žena čak 90%). S druge strane, **pravnice su podzastupljenije** od navedenog prosjeka **među zaposlenicima odvjetničkih ureda i državnog odvjetništva** (gdje

čine 66% zaposlenika) te među **pravnicima koji vode vlastite odvjetničke urede** (59%).

Broj nezaposlenih pravnika u promatranom razdoblju kretao se u prosjeku oko 2000 osoba, iako taj broj ne ukazuje u potpunosti da je riječ o trendu postupnog, ali ne i potpuno linearnog povećanja broja nezaposlenih pravnika s 1620 u 2004. godini na 3031 pravnika u 2015. godini, što čini povećanje od čak 87%. Posebno kritična godina bila je 2010. godina kada se ukupnome broju nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj priključilo i 905 pravnika. Ipak, statistička analiza pokazala je da je kod pravnih zastupnika i sudaca zapravo bila riječ o divergentnom trendu, odnosno o prilično vidljivom smanjenju nezaposlenih osoba na tim pravnim zanimanjima, a kad su posrijedi pravni stručnjaci i pravni asistenti o konvergentnom trendu; preciznije, godišnje se broj nezaposlenih pravnih stručnjaka povećavao za 117 osoba, odnosno za 72 pravna asistenta. S druge pak strane, od 2011. pa do kraja 2015. godine nijedan sudac nije ostao bez posla, a i broj nezaposlenih pravnih zastupnika smanjio se na jednoznamenasti broj. U apsolutnim brojevima, **najranjivije skupine pravnih zanimanja pravni su stručnjaci i pravni asistenti** koji zajedno čine 99,6% od ukupnog broja nezaposlenih pravnika.

Udio pravnika u ukupnom broju nezaposlenih povećao se s 0,5% 2004. godine na 1,1% 2015. godine, no on se bitno ne razlikuje od udjela drugih visokoobrazovanih osoba – pravni stručnjaci čine oko desetak posto svih nezaposlenih osoba sa sveučilišnim obrazovanjem.

Tablica 3. Evidentirana nezaposlenost kod HZZ-a prema skupinama pravnih zanimanja u Republici Hrvatskoj

Godina	Pravni zastupnici	Suci	Pravni stručnjaci	Pravni asistenti	Ukupno
2004.	22	2	1.000	596	1.620
2005.	18	4	1.013	611	1.646
2006.	7	4	927	393	1.331
2007.	6	4	984	403	1.397
2008.	7	3	948	364	1.321
2009.	8	3	1.086	405	1.501
2010.	3	1	1.638	764	2.406
2011.	0	0	1.726	838	2.565
2012.	3	0	1.892	996	2.891
2013.	3	0	1.926	1.079	3.008
2014.	2	0	2.029	1.186	3.217
2015.	6	0	1.905	1.120	3.031
Aritmetička sredina	7	2	1.423	730	2.161
Postotak od ukupnog broja	0,003	0,0009	65,8	33,8	100
Nagib pravca trenda	-1,36	-0,41	117,20	71,63	187,08

Izvor: HZZ – interaktivna statistička baza (15. veljače 2016.)

Prema navedenom istraživanju Sveučilišta u Zagrebu, plaće diplomiranih pravnika vrlo su neujednačene. Naime, oko 50% diplomiranih pravnika, ne računajući stažiste, imalo je plaću između 5.000 i 7.000 kn, a svega 10% sudionika navedenog istraživanja imalo je plaću višu od 10.000 kuna. Ipak, primjetne su velike razlike u plaćama (uz napomenu da je riječ o plaćama u promatranoj 2010. godini).

Primjerice, **iskazane plaće diplomiranih pravnika na sudovima i državnoj upravi značajno su niže od prosječnih plaća pravničke struke**, a s druge pak strane plaće u lokalnoj samoupravi i pravnim zanimanjima u drugim djelatnostima više za gotovo za 500 kuna od utvrđene prosječne mjesečne plaće koja je iznosila 6.965 kuna. Iz tablice 4 primjetno je i da je najveći postotak nat-

prosječno visokih plaća zabilježen kod osoba koje imaju vlastiti odvjetnički ured (20% ih ima mjesečnu plaću ili primanja iznad 10.000 kuna), ali i da upravo među odvjetnicima i zaposlenicima odvjetničkih ureda ima natprosječno veći broj osoba s mjesečnim primanjima nižim od 5.000 kuna.

Tablica 4. Prosječne plaće te učestalost visokih i niskih plaća, prema djelatnosti (plaće u 2010. godini)

Djelatnost	Prosječna iskazana mjesečna plaća	Plaća niža od 5.000 kn	Plaća viša od 10.000 kn
Vlastiti odvjetnički ured	7.133 kn	23%	20%
Zaposlenici odvjetničkih ureda	7.055 kn	24%	15%
Sudovi	6.396 kn	7%	2%
Državno odvjetništvo	7.162 kn	5%	17%
Javnobilježnički uredi	6.761 kn	17%	0%
Državna uprava	6.351 kn	20%	3%
Lokalna samouprava	7.445 kn	3%	6%
Pravna zanimanja – ostale djelatnost	7.480 kn	12%	12%
Zanimanja izvan struke	6.720 kn	25%	14%
Ukupno	6.965 kn	16%	10%

Izvor: Sveučilište u Zagrebu:

„Sveučilišno obrazovanje i tržište rada: istraživanje o karijerama i zapošljivosti osoba koje su diplomirale pri Pravnom fakultetu“

IURISPRUDENTIA

IURISPRUDENTIA

P o s l o d a v c i

2

Preliminarni rezultati istraživanja
zadovoljstva trenutnih i bivših stu
te poslodavaca kvalitetom pra
studija u RH

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja poslodavaca koji zapošljavaju pravnu struku bio je ispitati u kojoj su mjeri poslodavci zadovoljni zaposlenicima koji su se obrazovali na pravnim fakultetima u Hrvatskoj, ponajprije radi prepoznavanja ključnih znanja, vještina i kompetencija koje diplomirani pravnici posjeduju, ali i onih koje im nedostaju u obavljanju pravničke profesije. Isto tako, utvrđeni su daljnji planovi poslodavaca u vezi sa zapošljavanjem diplomiranih pravnika i upravnih pravnika u idućem razdoblju. Anketni upitnik ispunilo je 305 poslodavaca iz svih dijelova Republike Hrvatske.

Djelatnost poslodavca

U istraživanju su sudjelovale organizacije/poslodavci iz širokog spektra djelatnosti, a najveći broj otpada na **poslodavce iz područja odvjetništva – svaki četvrti poslodavac, odnosno 26,9% poslodavaca**. Ostali poslodavci dolaze iz sektora obrazovanja (11,2%), tijela državne uprave, lokalne i regionalne samouprave (10,2%), trgovine (8,2%), javnog bilježništva (6,6%) itd. Jedan dio poslodavaca – njih 12,8% – ili nije jasno naznačio vlastitu djelatnost ili spada u više navedenih djelatnosti ili se pak bavi djelatnostima koje su bile vrlo malo zastupljene u uzorku. Ovakva struktura pokazuje i da su podjednako zastupljeni poslodavci koji dolaze iz privatnog sektora i oni iz javnog ili državnog sektora. Najveći postotak poslodavaca koji su sudjelovali u ovom istraživanju – njih 39,7% – zapošljava manje od deset zaposlenika. Zatim slijede poslodavci s 11 do 50 zaposlenih (32,1%) te od 51 do 250 zaposlenih (20,7%). Poslodavci s više od 250 zaposlenih djelatnika činili su 7,5% uzorka.

Tablica 5. Područje rada

Područje kojim se tvrtka bavi	%
Odvjetništvo	26,9
Obrazovanje	11,2
Tijela državne uprave, lokalne i regionalne samouprave	10,2
Trgovina	8,2
Javno bilježništvo	6,6
PR, marketing, konzultantske usluge	5,3
IT i telekomunikacije	4,9
Zdravstvo i farmacija	4,9
Financije i osiguranje	4,6
Proizvodnja	4,6
Nejasni navodi/mali broj navoda	12,8

Prema već navedenom istraživanju *Sveučilišta u Zagrebu*, rezultati provedenog istraživanja ukazuju da su, promatrajući li **djelatnosti nevezane uz pravosuđe, pravnici kao struka najtraženiji u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja**, iznad prosjeka u poslovanju nekretninama i ostalim uslužnim djelatnostima, a ispodprosječno u trgovini, građevinarstvu i administrativnim te pomoćnim uslužnim djelatnostima. Nadzastupljenost pravnika prisutna je i kod izvanteritorijalnih organizacija kao što su npr. *United Nations* (UN - Ujedinjeni narodi) i njihove specijalizirane agencije i/ili regi-

onalna tijela (poput *UNICEF-a*, *UNESCO-a*, *UNDP-a* itd.), *World Trade Organisation* (WTO - Svjetska trgovinska organizacija) itd. te izvanteritorijalnih tijela kao što su strana diplomatska i konzularna predstavništva i misije. Međutim, točan broj zaposlenih u takvim organizacijama nepoznat je zbog obično posebnog statusa njihovih zaposlenika. Velik broj diplomiranih pravnika zaposlen je i u obrazovnim institucijama ili organizacijama, no usporedimo li taj broj s brojem njihovih radnih kolega u toj djelatnosti, dolazi se do zaključka da je njihov udio u ukupnom broju zaposlenih u obrazovanju zapravo vrlo mali (npr. svega jedan tajnik u cijeloj školi).

Struktura zaposlenih

Gotovo svi anketirani poslodavci - njih 91% - zapošljavaju diplomirane pravnike, a radna mjesta na kojima su zaposlili diplomirane pravnike vrlo su raznolika. Naime, najveći udio čine osobe zaposlene kao odvjetnici/odvjetnički vježbenici (28,5%), zatim kao stručni suradnici/savjetnici/specijalisti (22,3%), udio direktora/voditelja službe ili odjela iznosi 15,0%, a tajnika 12,3%. Nespecificirano zanimanje „diplomirani pravnik“ navedeno je u 11,5% slučajeva, a asistenti/referenti u 8,9%. Predstojnici/pročelnici prisutni su kod 8,5% poslodavaca, a 6,2% poslodavaca zapošljava javne bilježnike/prijedbnike/vježbenike. U 5,8% slučajeva navodi su bili nejasni ili je posrijedi bilo zanimanje rijetko zastupljeno u uzorku.

Tablica 6. Radna mjesta dipl. iur./mag. iur.

Radno mjesto	%
Odvjetnik/odvjetnički vježbenik	28,5
Stručni suradnik/savjetnik/specijalist	22,3
Direktor/voditelj službe ili odjela	15,0
Tajnik	12,3
Diplomirani pravnik	11,5
Asistent/referent	8,9
Predstojnik/pročelnik	8,5
Javni bilježnik/prisjednik/vježbenik	6,2
Nejasni navodi/mali broj navoda	5,8

Kad su posrijedi zaposleni upravni pravnici/stručni prvostupnici javne uprave, **svega 16% poslodavaca ima u svojim organizacijama zaposlene takvog obrazovnog profila**. U 27,3% slučajeva upravni pravnici/stručni prvostupnici javne uprave zaposleni su kao stručni suradnici/savjetnici/konzultanti. Zatim slijede radna mjesta referenta (25,0%), tajnika (18,2%), direktora/voditelja (15,9%) te ostalo (13,6%).

Tablica 7. Radna mjesta upravnih pravnika/ stručnih prvostupnika javne uprave

Radno mjesto	%
Stručni suradnik/savjetnik/konzultant	27,3
Referent	25,0
Tajnik	18,2
Direktor/voditelj	15,9
Ostalo	13,6

Poslodavci koji su naveli da zapošljavaju diplomirane pravnike/magistre prava u prosjeku zapošljavaju dva do tri djelatnika te struke, a u posljednje su tri godine zaposlili u prosjeku jednu osobu te struke, a takva je i predviđena potreba u sljedeće tri godine. S druge strane, uzevši u obzir samo ispitanike koji su naveli kako zapošljavaju upravne pravnike/stručne prvostupnike javne uprave, možemo vidjeti kako u prosjeku u njihovim tvrtkama radi jedan upravni pravnik/stručni prvostupnik javne uprave. Zanimljivo, većina poslodavaca izjavila je da neće imati potrebu za zapošljavanjem upravnih pravnika/stručnih prvostupnika javne uprave u sljedeće tri godine.

Tablica 8. Realiziran i potreban stručni kadar

	Diplomirani pravnik/ Magistar prava	Upravni pravnik/ Stručni prvostupnik javne uprave
Broj zaposlenih	2,55	1,03
Zaposleni u posljednje tri godine	1,51	0,67
Potreba u sljedeće tri godine	1,32	0,38

Opće i stručne kompetencije

U vezi s **razvijenosti općih i stručnih kompetencija diplomiranog pravnika/magistra prava**, procijenjenoj na ljestvici od minimalnih jedan do maksimalnih pet, poslodavci su **najveće zadovoljstvo** izrazili razvijenošću kompetencije **pisanja izvještaja, bilješki i drugih dokumenata** (prosječna ocjena 4,17) te **kritičkog razmatranja tuđih i vlastitih ideja** (3,99). Slijede prezentacija ideja i izvještaja u javnosti te primjena i tumačenje zakona i drugih pravnih akata (oboje po 3,91), izrada pravnih dokumenata (3,90) te poznavanje stranih jezika u govoru i pismu (3,80). Nešto je niže zadovoljstvo kompetencijama poput zastupanja stranaka u postupku, vođenja sudskih postupaka, zatim primjene, prevođenja i tumačenja međunarodnih dokumenata te primjene i tumačenja europskih pravnih standarda. Dakle, iz dobivenih je rezultata vidljivo da se **najmanji stupanj zadovoljstva** može pronaći u kompetencijama koje su jače vezane uz **praktično pravno iskustvo** te

iskustvo vezano uz međunarodne pravne propise. S druge strane, **poslodavci su najzadovoljniji s generičkim kompetencijama i primjenom domaćih pravnih propisa**.

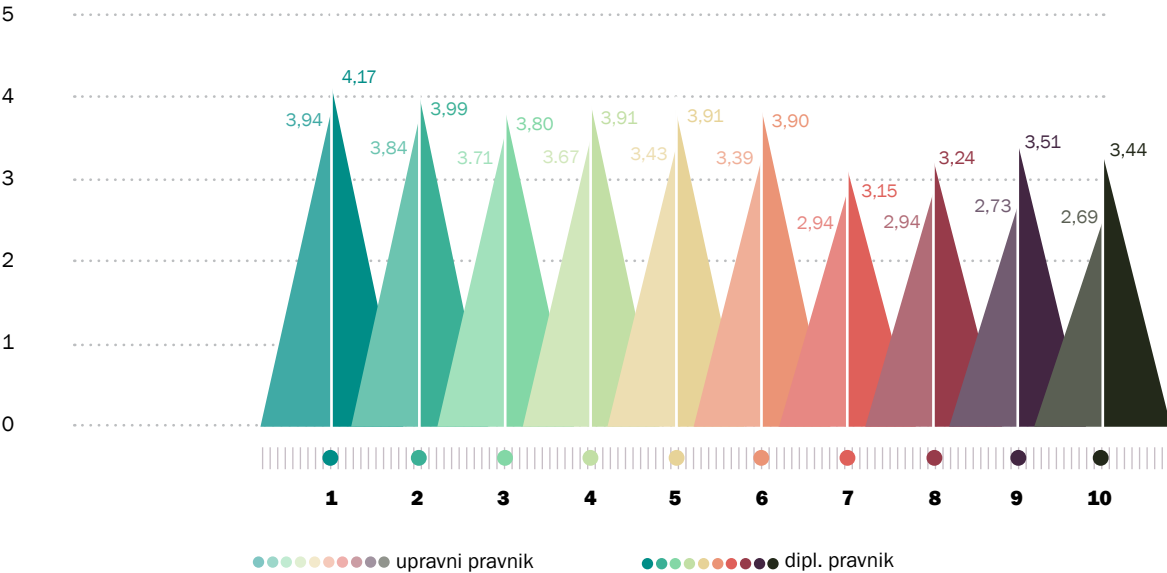
Kada je posrijedi **ocjena općih i stručnih kompetencija upravnih pravnika/stručnih prvostupnika javne uprave**, može se uočiti da su *prosječne ocjene u pravilu niže u usporedbi s ocjenama općih i stručnih kompetencija diplomiranog pravnika/magistra prava*, iako je poredak ocijenjenih kompetencija vrlo sličan. Naime, **najboljim je ocijenjeno pisanje izvještaja, bilješki i drugih dokumenata** (3,99), zatim **kritičko razmatranje tuđih i vlastitih ideja** (3,84), poznavanje stranih jezika u govoru i pismu (3,71) i prezentiranje ideja i izvještaja u javnosti (3,67). Srednjom ocjenom poslodavci su ocijenili primjenu i tumačenje zakona i drugih pravnih akata (3,43), izradu pravnih dokumenata (3,39), primjenu, prevođenje i tumačenje međunarodnih dokumenata (2,94) i primjenu i tumačenje europskih pravnih standarda (2,94). **Najniže ocijenjene kompetencije upravnih pravnika/stručnih prvostupnika javne uprave** jesu **zastupanje stranaka u postupku** (2,73) i **vođenje sudskih postupaka** (2,69), no pri tome ipak valja reći da su te dvije kompetencije znatno manje važne za upravne pravnike/stručne prvostupnike javne uprave u poslovima koje oni obavljaju.

Usporedni prikaz ocjena postojećih kompetencija diplomiranih i upravnih pravnika pokazuje da se, iz perspektive poslodavaca, **najveće razlike među njima odnose na zastupanje stranaka u postupku i navođenje sudskih postupaka**, odno-

sno upravo na one kompetencije koje nisu ni percipirane kao važne za upravne pravnike. Opipljivije razlike vidljive su jedino kod izrade pravnih dokumenata i primjeni te tumačenju zakona i dru-

gih pravnih akata, kompetencije koje poslodavci smatraju razvijenijima kod diplomiranih pravnika spram upravnih.

Grafikon 2. Usporedni prikaz ocjena općih i stručnih kompetencija diplomiranih pravnika i upravnih pravnika

- 1)

pisanje izvještaja, bilješki i drugih dokumenta
- 2)

kritičko razmatranje tuđih i vlastitih ideja
- 3)

korištenje stranih jezika u govoru i pismu
- 4)

prezentiranje ideja i izvještaja u javnosti
- 5)

primjena i tumačenje zakona i drugih pravnih...
- 6)

izrada pravnih dokumenata
- 7)

primjena i tumačenje europskih pravnih...
- 8)

primjena, prevođenje i tumačenje...
- 9)

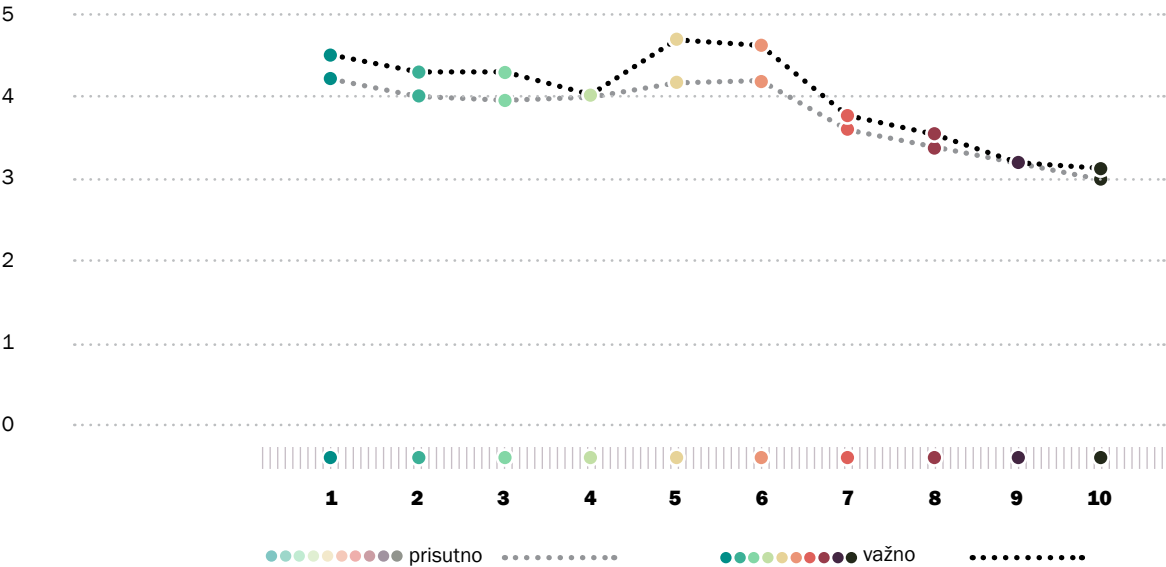
zastupanje stranaka u postupku
- 10)

vođenje sudskih postupaka

Od poslodavaca se zatim zatražilo i da usporede važnost pojedinih kompetencija i njihovu prisutnost kod zaposlenika ovih dviju struka. Sljedeći grafikon zorno prikazuje da kod diplomiranih pravnika/magistara prava **postoji procjena ne-**

dostatka svih kompetencija osim poznavanja stranih jezika u govoru i pismu, zatim primjene, prevođenja i tumačenja međunarodnih dokumenata te primjene i tumačenja europskih pravnih standarda.

Grafikon 3. Usporedba važnosti i zadovoljstva općim i stručnim kompetencijama diplomiranih pravnika/magistara prava

1) pisanje izvještaja i bilješki	6) izrada pravnih dokumenata
2) kritičko razmatranje	7) zastupanje stranaka
3) prezentiranje ideja i ...	8) vođenje sudskih postupaka
4) strani jezici	9) primjena, prevođenje i...
5) primjena i tumačenje zakona i drugih pravnih...	10) korištenje europskih

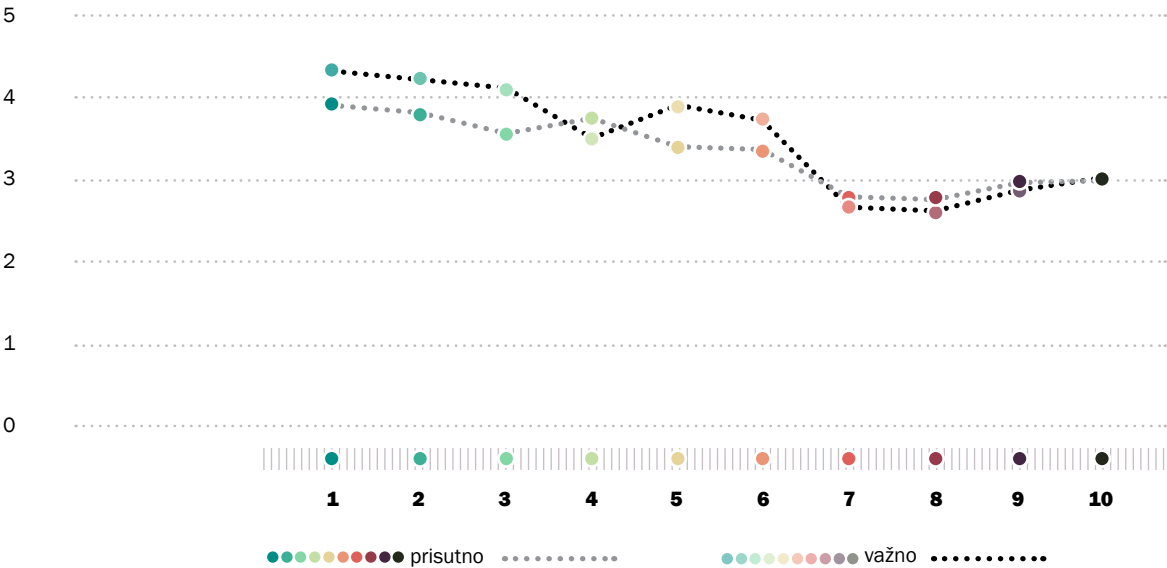

Stoga se i može zaključiti da, kad je o diplomiranim pravnicima riječ, kod **generičkih kompetencija i kompetencija vezanih uz primjenu domaćih pravnih propisa**, iako je njihova prisutnost relativno dobro ocijenjena, **postoji prostor za daljnji razvoj kako bi se uskladile s vlastitom važnošću, odnosno potrebama poslodavaca**. No valja napomenuti da je u prosjeku riječ o razlici od 0,2 boda (na ljestvici od jedan do pet) između važnosti ovih kompetencija i njihove prisutnosti kod osoba koje su završile neki od studijskih programa na pravnome fakultetu. S druge strane, procijenjeno je da su kompetencije vezane uz međunarodne pravne propise na srednjoj razini, ali je njihova razvije-

nost posve u skladu s procjenom njihove važnosti kod studenata.

Vrlo je slična situacija i kada se u obzir uzmu kompetencije upravnih pravnika/stručnih prvostupnika javne uprave. Naime, **prisutnost generičkih kompetencija, kao i primjena i tumačenje zakona te izrada pravnih dokumenata niža je od njihove percipirane važnosti** od strane poslodavaca koji su sudjelovali u istraživanju. S druge strane, utvrđeno je da su poznavanje stranih jezika u govoru i pismu, zastupanje stranaka, vođenje sudskih postupaka te poznavanje međunarodnih pravnih propisa čak i na višoj razini od one koju njihovi poslodavci smatraju potrebnom.

Grafikon 4. Usporedba važnosti i zadovoljstva općim i stručnim kompetencijama upravnih pravnika/ stručnih prvostupnika javne uprave

- 1) pisanje izvještaja i bilješki
- 2) kritičko razmatranje
- 3) prezentiranje ideja i izvještaja
- 4) strani jezici
- 5) primjena i tumačenje zakona

- 6) izrada pravnih dokumenata
- 7) zastupanje stranaka
- 8) vođenje sudskih postupaka
- 9) primjena, prevođenje i...
- 10) korištenje europskih pravnih...

Osim ovih kompetencija, **poslodavci su navodili informatičku pismenost** (30,9% slučajeva) i **kommunikacijske vještine** (23,6%). Zatim slijede emocionalna stabilnost i kontrola (16,4%) te općenito navođeno „pravno znanje“ (14,6%). Ostale kompetencije poput kognitivnih sposobnosti, posjedo-

vanja vozačke dozvole, pismenosti i znanja iz područja ekonomije itd. navođeni su u manje od 10% slučajeva. Ovdje valja istaknuti da je posrijedi bio format otvorenog pitanja, tj. da su poslodavci dodatne kompetencije trebali navoditi bez unaprijed ponuđenih kategorija. S obzirom na to da pitanje

ovoga formata uključuje dosjećanje, a na pûko prepoznavanje, može se pretpostaviti da je procjena važnosti dodatnih kompetencija i veća nego što to govore navedeni postoci. Stoga se može zaključiti da su, prema mišljenju poslodavaca, **informatička pismenost i komunikacijske vještine zasigurno važne dodatne kompetencije potrebne studentima koji se obrazuju za pravnička zanimanja**. Ovakav zaključak potvrđuju i podaci iz *Ankete poslodavaca 2013.* koju je proveo Hrvatski zavod za zapošljavanje. Naime, u tom je istraživanju oko 76% poslodavaca koji zapošljavaju pravnike navelo da je poznavanje rada na računalu važna kompetencija, a oko 41% poslodavaca smatra isto kada je riječ o komunikacijskim i prezentacijskim vještinama. S obzirom na to da je emocionalna samokontrola često navođena u slobodnim odgovorima na pitanje o dodatnim kompetencijama i u tom istraživanju, može se sa sigurnošću zaključiti da **pravnička zanimanja uključuju i znatnu zastupljenost kompetencija koje se vežu uz „emocionalni rad“, odnosno upravljanje odnosima s ljudima**.

Ukupna procjena zadovoljstva poslodavaca, imajući u vidu sve navedene kompetencije i njihovu razvijenost kod osoba koje su završile neki od studijskih programa na pravnome fakultetu, u skladu je s prethodno navedenim procjenama kompetencija i **iznosi 3,64 kod diplomiranih pravnika/magistra prava, odnosno gotovo identičnih 3,60 kod upravnih pravnika/stručnih prvostupnika javne uprave**. Ukupna raspodjela odgovora na ljestvici od 1 do 5 prikazana je u sljedećoj tablici, a iz nje vidimo i da su najniže dvije ocjene ujedno i najmanjih frekvencija u oba slučaja.

Tablica 9. Procjene zadovoljstva osposobljenošću zaposlenika nakon završetka studija

	1	2	3	4	5	Prosječna vrijednost
	%	%	%	%	%	
Diplomirani pravnik/ magistar prava	2,0	11,8	22,4	48,0	15,9	3,64
Upravni pravnik/ stručni prvostupnik javne uprave	4,2	4,2	35,4	39,6	16,7	3,60

Stručna praksa

Velika većina poslodavaca koji su sudjelovali u ovom istraživanju smatra da je **praksa neodgovarajuće zastupljena u studijskim programima** pravničkih zanimanja. Naime, čak 84% poslodavaca smatra da bi udio prakse tijekom studija trebalo povećati u odnosu na sadašnje stanje, no to ne znači da poslodavci ne uviđaju važnost teorijskog obrazovanja. Vidljivo je to i iz odgovora na pitanje o tome koji bi omjer teorijske i praktične nastave bio optimalan – prema njihovu mišljenju, udio teorijske nastave trebao bi iznositi 64%, a prakse 36%.

Međutim, na izravno pitanje: „Jeste li spremni prihvatiti studente koji bi stručnu praksu u razdoblju duljem od četiri tjedna obavljali u vašoj organizaciji?“, potvrdno je odgovorilo tek nešto više od trećine ispitanih poslodavaca, točnije 38% poslodavaca.

Sve u svemu, odgovori na ovo i prethodno pitanje upućuju na potrebu osmišljavanja odgovarajućih načina obavljanja stručne prakse koji bi omogućili stjecanje praktičnog iskustva, ali bi istodobno bili i prihvatljivi poslodavcima i što manje ometali njihov svakodnevni rad. Ovaj zaključak potvrđuje i mišljenje poslodavaca prema kojemu njihove organizacije **najveći doprinos kvaliteti studiranja na pravnim fakultetima mogu dati upravo preko obavljanja stručne prakse**. Slično tomu, u prijedlozima za unaprjeđenje kvalitete studiranja najveći je broj njih naveo kako bi trebalo omogućiti više stručne prakse na mjestima na kojima se osobe pravne struke zapošljavaju nakon završetka studija, a istaknuli su i da bi kurikulumi kolegija na pravničkim studijima trebali imati više praktične nastave koja bi mogla biti korisna studentima u budućem radu.

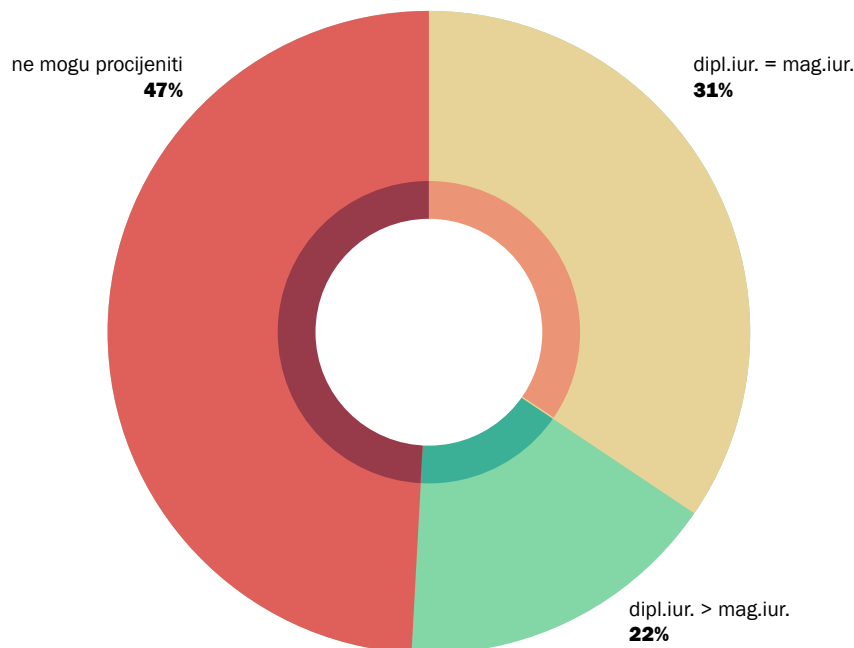
Ovakve zaključke potvrđuju i rezultati *Ankete poslodavaca 2015.* godine u kojoj se čak 70% poslodavaca izjasnilo da su imali teškoće pri pronalaženju **diplomiranih pravnika s traženim radnim iskustvom**, iako praksa u okviru studija ni kad je riječ o stečenim kompetencijama, ni kad su posrijedi zahtjevi poslodavaca ne može u potpunosti biti izjednačena s radnim iskustvom. U istom istraživanju također je utvrđeno da nijedan od poslodavaca koji su sudjelovali u istraživanju nije naveo da je za uvođenje u posao diplomiranog pravnika potrebno manje od dva mjeseca. Dapače, za gotovo 43% poslodavaca za uvođenje u posao potrebno je više od šest mjeseci, što ponovno upućuje na važnost prakse i praktične pripremljenosti za tržište rada. No treba napomenuti da podaci iz spomenutog istraživanja

ne upućuju na specifičnost pravničke profesije u vezi s rečenim, s obzirom na to da su slični zahtjevi kad je posrijedi vrijeme potrebno za uvođenje u posao prisutni i u ostalim zanimanjima koja zahtijevaju visokoškolsko obrazovanje. Istraživanje *Sveučilišta u Zagrebu* pokazalo je i da postoji heterogenost u vezi s vremenom potrebnim za uvođenje u posao, s tim da je u tom istraživanju bila riječ o procjeni koju su dali sami diplomirani pravnici, a ne njihovi poslodavci, iako je među njima bilo i onih koji su se samozaposlili. Dakle prema iskazu diplomiranih pravnika, najdulje vrijeme potrebno za potpuno i samostalno ovladavanje nužnim poslovima potrebno je diplomiranim pravnicima koji rade u odvjetničkim uredima - više od polovine ispitanika navelo je da im je za to trebalo i više od tri godine. Najkraće je vrijeme pak potrebno diplomiranim pravnicima koji rade u državnim službama, lokalnoj samoupravi i javnobilježničkim uredima. Dakle ovi rezultati upućuju na osobitu potrebu prakse vezane uz rad u odvjetničkim uredima jer je za ovladavanje poslovima u vezi s ovim zanimanjem u prosjeku potrebno najdulje vrijeme.

Usporedba predbolonjskih (dipl. iur.) i bolonjskih studenata (mag. iur.)

Od poslodavaca se zatražilo i da usporede zaposlenike s obzirom na to koji su program studija završili - predbolonjski (sa zvanjem dipl. iur.) ili bolonjski (sa zvanjem mag. iur.). **Najveći postotak ispitanih, tj. gotovo polovina poslodavaca (47%) navela je kako ne može procijeniti tko od njih ima bolje razvijene kompetencije.** Oko trećine ispitanika (31%) vjeruje kako zaposlenici koji su završili predbolonjski studij te oni koji su završili bolonjski studij imaju u jednakoj mjeri razvijene opće i stručne kompetencije. Za razliku od toga, 22% ispitanih smatra kako oni koji su studirali na predbolonjskom studiju imaju razvijenije kompetencije od onih koji su studij završili prema bolonjskom programu. Nijedan ispitanik nije naveo kako magistri prava imaju bolje kompetencije od diplomiranih pravnika (grafikon 5).

Grafikon 5. Usporedba zaposlenika

Pri tumačenju ovih rezultata nužno je uzeti u obzir relativnu „mladost“ bolonjskih studija, odnosno činjenicu da su osobe koje su diplomu stekle prema tzv. bolonjskome sustavu u pravilu znatno mlađe od onih koji su studij završile prije, prema pred-bolonjskom programu. U skladu s time, **razumno je pretpostaviti da su osobe koje su svoju diplomu stekle prije bolonjskoga sustava starije i da u skladu sa svojom dobi imaju i znatno veće rad-**

no i profesionalno iskustvo, a time i razvijenije stečene kompetencije. Drukčije rečeno, osobe koje su diplomirale prije uvođenja bolonjskoga sustava i one koje su svoje diplome stekli u bolonjskome sustavu **nisu izjednačene prema ostalim važnim parametrima pa stoga i usporedbu njihovih trenutačnih kompetencija nije moguće posve valjano utvrditi.**

IURISPRUDENTIA

I s t r a ž i v a n j a k l j u č n i h p o s l o v a i
k o m p e t e n c i j a z a o d a b r a n a z a n i m a n j a

NTIA – Unapređenje
kultetima osječčkog,
čilišta"

straživanja
ših studenata
ravnih studija

IA

Jedan je od glavnih ciljeva ovog istraživanja bio prikupiti podatke o ključnim poslovnim procesima te znanjima i vještinama koje osobe na ovom radnom mjestu moraju posjedovati kako bi svoje poslove uspješno obavljale. Za potrebe ovih istraživanja kreiran je poseban anketni upitnik s pomoću kojeg su istraživane potrebne kompetencije za sljedećih šest zanimanja:

- direktor pravne, kadrovske i opće službe
- javni bilježnik
- odvjetnik
- poreznik
- službenik u javnoj upravi
- sudac.

U upitniku je najčešće korištena forma slobodnih odgovora, tj. odgovori nisu bili unaprijed ponuđeni, nego su ispitanici morali sami navesti koji su ključni poslovi te pripadajuća znanja i vještine, tj. kompetencije potrebne za opisivano zanimanje.

Isto tako, od ispitanika je zatraženo da procijene koliko im je bilo potrebno vremena za uspješno ovladavanje svim ključnim poslovima koje svakodnevno obavljaju, je li potrebno još dodatnih usavršavanja, kolika će biti potreba za ovim zanimanjem ili specifičnim kompetencijama u skoroj budućnosti itd. Anketni upitnik korišten u ovom istraživanju nastao je adaptacijom anketnog upitnika o standardu zanimanja na temelju podataka dobivenih pilot-istraživanjem i dostupne literature o kompetencijama u različitim područjima i zemljama Europske unije. S potencijalnim sudionicima istraživanja kontaktiralo se telefonom ili elektroničkom poštom, s molbom za sudjelovanjem u istraživanju.

Direktori pravnih, kadrovskih i općih službi

Kad je posrijedi ovo zanimanje, najčešće je riječ o zaposlenicima velikih tvrtki ili organizacija, pa tako i većina od 36 anketiranih direktora, tj. njih 51,7%, radi u subjektima u kojima je zaposleno više od 250 djelatnika. Prema području djelatnosti, najveći udio ispitanika radi u IT-u i telekomunikacijama i u trgovini različitom robom, no treba naglasiti da čak 30,6% njih nije navelo iz koje djelatnosti dolazi ili radi u tvrtkama koje obavljaju više različitih djelatnosti. Kao **glavna zaduženja** u svojim organizacijama ponajviše ističu **vođenje i koordinaciju poslovnih procesa te podršku menadžmentu u procesima upravljanja**. Osim toga, dosta velik broj naveo je i *pružanje pravne podrške te selekciju i razvoj zaposlenika*. Oko 64% sudionika istraživanja smatra da je sveučilišno diplomsko obrazovanja najprikladnija razina obrazovanja kada je riječ o ovom zanimanju, no 22,2% ispitanika navelo je i poslijediplomski specijalistički studij kao dodatnu, višu razinu obrazovanja. Većina ispitanika, njih 62,9%, navela je kako je program pravnog fakulteta (integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij) najprikladniji obrazovni program za ovo radno mjesto. Ostali smatraju kako bi na ovom radnom mjestu mogle raditi i osobe koje su završile stu-

HR 3 1 15-0047

Europski socijalni fond: „IURISPRUDENTIA – Unapređenje kvalitete obrazovanja na pravnim fakultetima osječkog, riječkog i splitskog sveučilišta“

Predstavljanje rezultata istraživanja zadovoljstva trenutnih i bivših studenata te poslodavaca o kvaliteti pravnih studija u RH

Datum održavanja: ponedjeljak, 11.04.2016.
 Lokacija: Hotel ARCOTEL Allegra, Dvorana Galileo/Bachmann,
 Ulica kneza Branimira 29, 10000 Zagreb

Vrijeme	Program
10:30-12:00	Kava dobrodošlice i registracija sudionika
12:00 – 13:30	Uvodna riječ i predstavljanje IURISPRUDENTIA projekta <i>dr. sc. Barbara Herceg Pakšić</i> Katedra kazneno pravnih znanosti Pravni fakultet Osijek Predstavljanje rezultata istraživanja o kvaliteti pravnih studija u RH <i>Marija Belavić, DEKRA zapošljavanje d.o.o.</i> <i>Alen Serhatlić, DEKRA zapošljavanje d.o.o.</i> Komentar na predstavljene rezultate istraživanja <i>Dr.sc. Jasmina Džinić</i> Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Moderatorica: Nina Vranešević Marinić, Institut za razvoj obrazovanja
	Rasprava Moderatorica: Nina Vranešević Marinić, Institut za razvoj obrazovanja
	Završetak događanja uz ručak

dij ekonomije i studij psihologije. Na pitanje je li za rad na ovom radnom mjestu osim svjedodžbe ili diplome stečene redovitim školovanjem potrebna još neka dodatna potvrda o obrazovanju, licencija, certifikat ili uvjerenje, 79% ispitanika odgovorilo je da nisu potrebne, a 21% vjeruje kako su za rad na ovom radnom mjestu ipak potrebne neke dodatne potvrde, licencije ili uvjerenja.

Iz svega navedenog, možemo zaključiti da, kad je posrijedi rečeno zanimanje, ključne kompetencije nisu toliko usko vezane uz pravnu struku, odnosno da je ovdje više riječ o poslovima vezanim uz upravljanje, a ne uz poslove koji zahtijevaju specijaliziranost za pitanja vezana uz pravnu struku.

Ključni poslovni procesi te znanja i vještine koje osobe na ovom radnom mjestu moraju posjedovati za njihovo obavljanje utvrđeni su otvorenim pitanjima, a zatim grupirani u različite kategorije. U vezi s ovim zanimanjem najčešće su navođena znanja i vještine koje možemo obuhvatiti kategorijom **komunikacijske i prezentacijske vještine i pismenost**, a više od 80% ispitanih vjeruje kako se ova znanja i vještine ponajprije stječu radnim iskustvom. Prema učestalosti odgovora slijedi **posjedovanje pravnih znanja**, a nakon toga **vještine rukovođenja** koje se, prema njihovu mišljenju, jedino mogu steći radnim iskustvom, ali ne i obrazovanjem. Dalje su navođeni i **poznavanje radnih procesa**, zatim **poznavanje selekcijskih metoda**, **organizacijske sposobnosti** itd. Ispitanici procjenjuju kako se gotovo sve skupine znanja i vještina ponajprije usvajaju radnim iskustvom, osim informatičkih znanja za koja očekuju da se steknu već tijekom obrazovanja.

Kad su posrijedi ključni poslovi vezani za ovo radno mjesto, ispitanici su najčešće u opisu svojih poslova navodili **zapošljavanje**, zatim **organizaciju poslovanja te razvoj, edukaciju i praćenje zaposlenika**. Za sva tri ključna posla ističu da je ponajprije potrebno radno iskustvo, kao i to da će potreba za njima ostati jednaka ili veća u budućnosti.

Ispitanici kao najvažniju kompetenciju za rad na ovom radnom mjestu procjenjuju **uspješno komuniciranje i suradnju s drugim ljudima** (na ljestvici od pet stupnjeva prosječna vrijednost iznosi 4,77), zatim **odgovornost pri obavljanju radnih zadataka** (prosječna vrijednost 4,77), **donošenje odluka** (4,62) te **upravljanje ljudima, nošenje s pritiskom i emocionalnu samokontrolu i timski rad**.

Najveći broj ispitanika navodi kako uvođenje u posao direktora pravne, kadrovske i opće službe traje između četiri i šest mjeseci te da je radno iskustvo jedini prikladan način svladavanja ključnih kompetencija za ovo zanimanje: tek 7% ispitanika smatra da bi se to moglo postići praktičnom nastavom, a još manji broj, svega 4% njih, stručnim osposobljavanjem. Ipak, organizacije u kojima rade vrlo rijetko osposobljavaju osobe za ovo radno mjesto; osim svega 6,9% koji to čine s pomoću stručnoga osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa (mjera Hrvatskog zavoda za zapošljavanje), preostalih **93,1% organizacija** u kojima sudionici ovog istraživanja rade na ovome radnom mjestu **ni na koji način ne pripremaju budući kadar za ovo zanimanje**.

Najveći postotak ispitanika vjeruje kako bi se osobe na ovom radnom mjestu trebale stručno usavr-

šavati preko različitih usavršavanja koja provode izvanjski ponuđači obrazovnih usluga (69,4%) te samoinicijativno (63,9%). Više od polovice ispitanih smatra i kako bi organizacije trebale interno organizirati usavršavanja (52,8%) svojih zaposlenika koji rade na opisanom radnom mjestu.

Trećina ispitanih ističe da u svojim organizacijama povremeno rade i subotom, a većina ih ističe da nikad ne radi navečer i noću.

Javni bilježnici

Najveći se broj organizacija koje zapošljavaju javne bilježnike nalazi u kategoriji mikro organizacija, tj. subjekata s manje od deset zaposlenika (90%). U prosjeku su u anketiranim javnobilježničkim uredima zaposlena tri javna bilježnika.

Gotovo 60% ispitanih dalo je **općenite navode o svrsi posla javnog bilježnika**, uglavnom navodeći kako je svrha zaposlenika na ovom radnom mjestu

obavljati **pravne javnobilježničke poslove koji su određeni Zakonom o javnom bilježništvu**. Nešto detaljniji navodi o svrsi radnog mjesta uključivali su: *službeno sastavljanje i izdavanje javnih isprava o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na kojima se utemeljuju prava, službeno ovjeravanje pravnih isprava, primanje na čuvanje isprava, novca i predmeta od vrijednosti radi njihove predaje drugim osobama ili nadležnim tijelima te obavljanje ostalih postupaka određenih zakonom prema nalogu sudova.*

Gotovo svi sudionici istraživanja, njih 97,2%, smatraju da je **završeni sveučilišni diplomski studij najprikladnija razina obrazovanja** za radno mjesto javnog bilježnika, a preostalih 2,8% navelo je da bi osobe sa završenim specijalističkim diplomskim stručnim studijem bile najprikladniji kadar za ovo zanimanje.

Kad su posrijedi znanja i vještine potrebne za obavljanje poslova u vezi s ovim zanimanjem, najčešće

su navodene one koje su kategorizirane u skupinu **pravna znanja**. Velik broj ispitanika istaknuo je i važnost **komunikacijskih vještina** za svakodnevni rad sa strankama i državnim tijelima. Pod tim su posebno mislili na emocionalnu stabilnost i kontrolu, komunikacijske i socijalne vještine i sl. Nadalje, ističu da su za rad javnih bilježnika ključni još i *odgovornost i integritet*, zatim *korištenje računala, organizacijske sposobnosti* te dobro poznavanje svih poslova određenih *Zakonom o javnom bilježništvu*. Sve te ključne vještine, prema mišljenju javnih bilježnika, stječu se ponajviše radnim iskustvom, osim *pismenosti* koja bi se trebala usvojiti još tijekom obrazovanja.

Svi su ispitanici naveli kako je za rad na ovom radnom mjestu potrebno imati položen pravosudni i javnobilježnički ispit, a potvrdu o tome izdaje *Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske*. Redovito stručno usavršavanje nužno je za obavljanje posla javnoga bilježnika, i to ponajviše samostalno/samoinicijativno stručno usavršavanje, ali gotovo podjednako i različita usavršavanja izvanjskih ponuđača obrazovnih usluga ili interno organizirana usavršavanja.

Najveći broj ispitanika navodi kako uvođenje u posao traje između četiri i šest mjeseci, a za 92% njih najprikladniji način ovladavanja potrebnim znanjima i vještinama zapošljavanje je kojim se osobe uvodi u posao. Ostalih 8% navelo je da bi se sve potrebne vještine mogle steći i uz pomoć praktične nastave tijekom redovitog obrazovanja, a zanimljivo je da **nijedan sudionik istraživanja nije naveo stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa kao kvalitetan način ovla-**

davanja svim vještinama koje su potrebne za ovo zanimanje. Ipak, studentsku praksu provodi 26,9% organizacija u kojima rade sudionici, stručno osposobljavanje 15,4%, a učeničku praksu i praksu polaznika obrazovanja odraslih po 3,8%. Nijedan od navedenih oblika osposobljavanja ne provodi 57,7% ureda javnih bilježnika iz ovog istraživanja.

Ispitanici **najvažnijim općim kompetencijama smatraju uspješno komuniciranje i suradnju s drugim ljudima** (prosječna vrijednost na ljestvici od pet stupnjeva je 4,40) i **usmeno izražavanje na hrvatskom jeziku** (4,20). S druge strane, **najmanje važnom kompetencijom** za rad na ovom radnom mjestu procjenjuju **komuniciranje na stranim jezicima**.

Kad su posrijedi uvjeti i satnica radnog mjesta, 22% sudionika izjavilo je da povremeno zbog opsega posla radi i noću, 18% njih nedjeljom i praznicima, a subotom često ili povremeno oko 55% anketiranih.

Odvjetnici

Najveći se broj organizacija koje zapošljavaju odvjetnike (ili su odvjetnici u njima samozaposleni) nalazi u kategoriji mikro organizacija, zapošljavajući do deset zaposlenika (95,2%), a jedan ispitanik radi u odvjetničkom uredu koji ima 20 zaposlenika, što je očito rijetkost jer u prosjeku u anketiranim uredima rade tri odvjetnika. **Najveći dio ispitanih, njih 88,6%, smatra da je završeni sveučilišni diplomski studij najprikladnija razina kvalifikacije za radno mjesto odvjetnika**, no treba istaknuti i 8,6% onih koji su naveli specijalistički diplomski stručni studij kao sasvim odgovarajuću i zadovoljavajuću razinu obrazovanja. Prema vlastitim riječima, odvjetnici se ponajprije bave **pružanjem odvjetničkih usluga** koje uključuju **izradu pravnih dokumenata, davanje pravnih savjeta, rad sa strankama** te njihovo **zastupanje na sudu**. Detaljniji uvid u skupine poslova pruža i neke specifičnosti svakog od njih; npr. kad je posrijedi izrada pravnih dokumenata, naveli su da im je često potrebno poznavanje engleskog jezika, zatim orijentiranost na potrebe klijenata (što često uključuje i poznavanje industrije, tj. sektora u kojem djeluje stranka koja ima određenu pravnu osobnost), pismenost i korištenje računala. Za obavljanje poslova zastupanja jednom od ključnih stvari navode emocionalnu i mentalnu stabilnost, komunikacijske vještine i pravna znanja, a slične stvari navode i za općenitu kategoriju - *rad sa strankama*.

Kao **najčešće navodena skupina znanja i vještina** koje odvjetnici trebaju imati izdvojila se jedna

prilično opća kategorija **pravno znanje**, koje je navela velika većina ispitanika. Isto tako, velik broj ispitanika istaknuo je veliku važnost **komunikacijskih vještina** za svakodnevni odvjetnički rad, zatim visokorazvijenu *pismenost, socijalne vještine* te općenito *praksu i iskustvo*. Na radnom mjestu najviše obavljaju posao zastupanja svojih stranaka, ali odmah zatim navode i *rad sa strankama* te *izradu pravnih dokumenata*. Sva ova ključna znanja, prema riječima odvjetnika, razvijaju se ponajprije stjecanjem radnoga iskustva, osim pravnog znanja, koje se ipak stječe u značajnoj mjeri tijekom studija, i donekle pismenosti. Odvjetnici smatraju da se ova potrebna znanja i vještine u budućnosti neće znatno mijenjati, tj. potreba za svakim od njih ostat će jednaka

U vezi s potrebnim kompetencijama, **ispitanici najvažnijima** procjenjuju uspješno **komuniciranje i suradnju s drugim ljudima** (prosječna vrijednost na ljestvici od pet stupnjeva iznosila je 4,39) te **poštovanje različitosti** (4,30), dakle općenito govoreći društvene kompetencije. Nadalje, ističu i *odgovorno obavljanje radnih zadataka, usmjerenost na potrebe klijenata* i *samostalno donošenje odluka*, a s druge pak strane, **najmanje važnim kompetencijama** za rad odvjetnika **procjenjuju komunikaciju na stranim jezicima**, iako ističu da im je u ovom poslu povremeno potrebno barem pasivno poznavanje engleskog jezika. U usporedbi s prethodno navedenim generičkim vještinama, psihomotoričke sposobnosti smatraju se manje važnima te ih ispitanici u prosjeku procjenjuju nepotrebнима ili minimalno potrebnima za rad na rečenom radnom mjestu.

Najveći broj ispitanika navodi kako uvođenje u posao traje između četiri i šest mjeseci, no samo da podsjetimo, u jednom drugom istraživanju čak i više od polovine ispitanih diplomiranih pravnika navelo je da im je za to bilo potrebno i više od tri godine. Iz svega navedenog očito je da je **za odvjetničke poslove potrebno možda i najdulje vrijeme za samostalno i kvalitetno obavljanje ovoga posla**. Nadalje, većina je ispitanika - njih 76% - istaknula da je najbolji način stjecanja potrebnih znanja i vještina svakako uvođenje u posao novih zaposlenika, a preostalih 24% ispitanika smatra da bi se isto moglo postići i praksom u okviru studiranja. Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa kao najbolji način stjecanja potrebnih odvjetničkih znanja i vještina nije naveo nijedan anketirani odvjetnik. **Može se reći i općenito da odvjetnički uredi nemaju običaj osposobljavati osobe za to radno mjesto, barem sudeći prema rezultatima ovog istraživanja**. Naime, studentsku praksu običava provoditi tek 15,8% organizacija, a stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa još i manje, tek 5,3%, što znači da 84,2% odvjetničkih ureda u kojima rade sudionici ovog istraživanja ni na koji način ne osposobljava nove odvjetnike.

Da za rad na ovom radnom mjestu osim svjedodžbe ili diplome stečene redovitom naobrazbom nije potrebna još neka dodatna potvrda o obrazovanju, licencija, certifikat ili uvjerenje, smatra 63% sudionika, a zanimljivo je da je tek 25% navelo da je za obavljanje poslova odvjetnika potrebno položiti pravosudni ispit, što je zapravo zakonski preduvjet za odvjetničko zanimanje. Svi sudionici ovog

istraživanja naveli su da ovo zanimanje zahtijeva konstantnu edukaciju i praćenje zakonskih propisa, a pod time uglavnom misle na samoinicijativno stručno usavršavanje.

Odvjetnički posao, u usporedbi s ostalim promatranim zanimanjima, ima velik broj svojih specifičnosti. Osim što su svi odvjetnički uredi u privatnom vlasništvu, a većina ostalih promatranih zanimanja zapravo su državne službe, **odvjetnici imaju mnogo fleksibilnije radno vrijeme**; npr. često ili uvijek rade u smjenama (izjavilo je to njih 60%), a barem povremeno ili često navečer radi čak 92%. Nedjeljom i praznikom radi samo nešto manje odvjetnika - njih 73%. Ovo zanimanje podrazumijeva i (najčešće) povremen rad navečer i noću.

Poreznici

Među ukupno 38 anketiranih poreznika, 75% ih radi u organizacijama koje spadaju u kategoriju malih organizacija, tj. onih koje zapošljavaju između 11 i 50 zaposlenika (73,3%), a u prosjeku je riječ o 40-ak zaposlenika po područnom uredu, poreznim mjestima ili ispostavama. Naravno, sve organizacije u kojima rade poreznici koji su sudjelovali u ovom istraživanju nalaze se u državnom vlasništvu.

Opisujući svrhu svoga radnog mjesta, najviše anketiranih poreznika navelo je **utvrđivanje i naplatu poreza** (57,9%) te **izdavanje isprava i potvrda** (26,3%).

Najveći postotak ispitanih (39,5%) smatra da je završen sveučilišni diplomski studij najprikladnija razina kvalifikacije za ovo radno mjesto. Međutim, oko polovine ispitanika smatra da je za zanimanje poreznika prikladna i niža razina obrazovanja, a 13,2% njih navodi četverogodišnje ili petogodišnje strukovno obrazovanje kao dovoljnu obrazovnu razinu za obavljanje poslova poreznika. Gotovo podjednak broj ih navodi da su **obrazovni programi ekonomije i prava te upravnog prava podjednako prikladni za ovo radno mjesto**. Možemo zaključiti da zanimanje poreznika, prema samoiskazima anketiranih poreznika, u usporedbi s ostalim promatranim zanimanjima u ovom istraživanju, zahtijeva čak i najmanju specifičnu kvalificiranost na području pravne struke.

Kao najčešće navodena ključna znanja i vještine istaknuta su ona koja možemo obuhvatiti kategorijom **poznavanje poreznih propisa i zakona**. Ova je vještina posebno potrebna u poslovima poput izdavanja isprava i potvrda, obrade poreznih isprava, podnošenja optužnih prijedloga i utvrđivanja porezne obveze. Sljedeći prema važnosti jesu *upotreba računala*, zatim *organiziranost*, pa *komunikacijske vještine*, *emocionalna stabilnost* itd.

Najveći broj ispitanika navodi kako uvođenje u posao traje između sedam i dvanaest mjeseci, a najprikladniji način za osposobljavanje za samostalno obavljanje poslova poreznika jest uvođenje u posao nakon zapošljavanja za 71% sudionika. Praktičnu nastavu i stručno osposobljavanje bez zasnivanja

radnog odnosa kao najbolji način stjecanja svih praktičnih vještina koje poreznici trebaju posjedovati navelo je 16%, odnosno 13% sudionika. Trećina je poreznika navela da njihovi poslodavci imaju iskustvo sa stručnim osposobljavanjem bez zasnivanja radnog odnosa, a poneki i sa studentskom praksom.

Za rad na tom radnom mjestu, prema mišljenju 75% sudionika ovog istraživanja, osim svjedodžbe ili diplome stečene redovitim obrazovanjem **nisu potrebne dodatne potvrde o obrazovanju, licencije, certifikati ili uvjerenja**. Nekoliko poreznika navelo je i da je za kvalitetan rad na ovom mjestu nužno posjedovati i položen državni stručni ispit i ECDL certifikat. Pa ipak, **velika većina ih smatra da je na tom radnom mjestu potrebno konstantno usavršavanje**, najviše uz pomoć internih usavršavanja unutar vlastite organizacije, ali i samoinicijativno.

Kao bez sumnje najvažniju kompetenciju za rad na spomenutome radnom mjestu procjenjuju **uspješno komuniciranje i suradnju s drugim ljudima** (prosječna ocjena na ljestvici od pet stupnjeva iznosi 4,18), a poznavanje stranih jezika za obavljanje svog posla smatraju najmanje potrebnim. Govorimo li o nekim generičkim vještinama, najpotrebnijima smatraju **odgovornost pri obavljanju radnih zadataka** (prosječna ocjena iznosila je 4,32) i **nošenje s pritiskom i emocionalnu samokontrolu** (4,18). Upravljanje potencijalima i upravljanje ljudima u prosjeku se percipiraju najmanje važnim kompetencijama za to radno mjesto, kao i različite psihomotoričke sposobnosti.

Kad je posrijedi radno vrijeme, **u pravilu poreznici ne rade vikendima i praznicima, ni navečer**

ili noću. Rad u smjenama često ili povremeno radi oko 40% ispitanika.

Službenici u javnoj upravi

Anketni upitnik primijenjen je na uzorku od 35 osoba koje rade kao službenici u javnoj upravi. Sudionici istraživanja iz ove kategorije ključnih poslova uglavnom rade u organizacijama koje zapošljavaju od 51 do 250 zaposlenika, odnosno u organizacijama koje prema tipologiji spadaju u srednje velike poslodavce. Prosječan broj zaposlenika u njima iznosio je 63 zaposlenika.

Najveći postotak ispitanika navodi kako je svrha ovog radnog mjesta **obavljanje različitih pravnih poslova** (37,1%), zatim **izrada dokumentacije** (22,9%) te **obavljanje administrativnih poslova u javnoj upravi** (20%). Međutim, treba istaknuti da su sudionici davali vrlo raznolike i specifične odgovore, što upućuje na zaključak da kad je posrijedi ovo zanimanje, riječ je o vrlo širokom spektru različitih poslova.

Najveći postotak ispitanika (40,0%) smatra da je završeni sveučilišni diplomski studij najprikladnija razina kvalifikacije za ovo radno mjesto. Četverogodišnje ili petogodišnje strukovno obrazovanje pruža sasvim dostatne kvalifikacije za ovaj posao za 11,4% ispitanika, a nešto više ih je navelo i specijalističke diplomske stručne studije – u postotku njih 17,1%.

Većina ispitanika, njih 51,4%, navodi kako su **programi pravnog fakulteta (integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij te stručni upravni studij)** najprikladniji obrazovni programi

za to radno mjesto. Dio ispitanika smatra i kako su programi studija ekonomije (22,9%) odgovarajući kad je posrijedi to radno mjesto, a 5,7% navelo je opću kategoriju „društvene znanosti“.

Najčešće navođena znanja i vještine potrebni za obavljanje ključnih poslova za ovo zanimanje kategorizirani su u skupinu **pravna znanja**. Ispitanici ističu i važnost **poznavanja propisa i stručne dokumentacije** (a posebno praćenje promjena zakona i drugih pravnih akata), ali i **komunikacijske vještine**. Nakon njih navodili su da su za ovo zanimanje važne i vještine poput *korištenja računala, analiziranja i kritičkog vrednovanja te izrade dokumenata*. Sva navedena ključna znanja i vještine stječu se ponajviše radnim iskustvom na tim poslovima, a vjeruju i da će potreba za njima ostati jednaka u budućnosti.

Kad su posrijedi neke opće kompetencije, ispitanici ističu da je za taj posao **ključno uspješno komuniciranje i suradnja s drugim ljudima** (prosječna vrijednost na ljestvici od pet stupnjeva iznosila je 4,63), a vrlo važnim kompetencijama procjenjuju i **pisano i (posebno) usmeno komuniciranje na hrvatskom jeziku te spremnost na učenje**. S druge strane, najmanje važnim kompetencijama za rad na ovom radnom mjestu procjenjuju komuniciranje na stranim jezicima. Za ovaj posao također je potrebno biti **odgovoran pri obavljanju radnih zadataka**, sklon **timskom radu**, usmjeren na rezultate rada i imati emocionalnu samokontrolu. U usporedbi s prethodno navedenim generičkim vještinama, psihomotoričke sposobnosti smatraju se manje važnima te ih ispitanici u prosjeku procjenjuju manje potrebnima za rad na tom radnom mjestu.

Na pitanje je li za rad na tom radnom mjestu osim svjedodžbe ili diplome stečene redovitim obrazovanjem potrebna još neka dodatna potvrda o obrazovanju, licencija, certifikat ili uvjerenje, 64% ispitanika odgovorilo je potvrdno, a njih 36% vjeruje kako za rad na tom radnom mjestu ipak nisu potrebne neke dodatne potvrde, licencije ili uvjerenja. Većina ih je ipak istaknula da im je za rad na tom radnom mjestu bio potreban položen državni stručni ispit.

Gotovo svi sudionici izjavili su da je za **to radno mjesto potrebno stručno usavršavanje**, a podjednak je broj onih koji smatraju da se to treba postići samousavršavanjem i onih koji boljim načinom usavršavanja smatraju interno organizirana usavršavanja. Ispitanici smatraju kako bi praktične vještine za rad na ovom radnom mjestu najprikladnije bilo stjecati nakon zapošljavanja - uvođenjem u posao. **Njihove organizacije uglavnom prakticiraju osposobljavanje osoba za ovo radno mjesto** - najviše preko stručnoga osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa (njih 46,9%), zatim preko studentske i učeničke prakse (oba po 6,3%) te uz pomoć naukovanja učenika strukovnih škola (njih 3,1%). Preostalih 43,8% organizacija ne obavlja nijedan od navedenih oblika osposobljavanja. Najveći broj ispitanika navodi kako uvođenje u posao traje relativno kratko, između dva i tri mjeseca.

Kad je o radnome vremenu riječ, službenici u javnoj upravi u pravilu ne rade u smjenama, navečer ili noću, ni vikendima i praznicima.

Suci općinskih sudova

Posebno kreiran anketni upitnik za ovo zanimanje ispunilo je 36 sudaca s područja Republike Hrvatske. Kako je i očekivano, najveći broj organizacija koje zapošljavaju suce nalazi se u kategoriji velikih organizacija koje zapošljavaju više od 250 zaposlenika (63,6%).

Najveći postotak ispitanika navodi kako je svrha toga radnog mjesta **rješavanje sudskih predmeta**, tj. **donošenje presuda** (61,1%) i **vođenje sudskih postupaka** (58,3%), a neki su još istaknuli i *primjenu propisa i zakona* (16,7%) te *upravljanje i vođenje* (11,1%). Napominjemo da su ispitanici mogli navesti više odgovora. Kada je posrijedi *donošenje presuda*, tj. *rješavanje sudskih predmeta*, suci su naveli da je u tom poslu, uz naravno poznavanje i primjenu propisa i zakona te poznavanje sudske prakse, potrebno posjedovati cijeli niz znanja i vještina kao što su emocionalna stabilnost, etičnost, komunikacije vještine i pismenost, objektivnost i logičko zaključivanje, odlučnost i sl., a slične kompetencije potrebne su i za ključni posao *vođenja sudskih postupaka*. Osim toga, velik broj sudaca naveo je da obavljaju i poslove *mentora*.

Najveći postotak ispitanika (80,6%) smatra da je **završeni sveučilišni diplomski studij najprikladnija razina kvalifikacije** za radno mjesto suca općinskog suda, no valja **istaknuti i 11,1% onih koji smatraju** da je primjerena razina obrazovanja **poslije-diplomski sveučilišni (doktorski) studij**, odnosno doktorat znanosti. Kako je i razumljivo, većina ih navodi kako je program pravnog fakulteta (integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij) najprikladniji obrazovni program za ovo radno mjesto.

Izrazito najučestalije navođena znanja i vještine povezani uz ključne poslove koje obavljaju suci općinskih sudova spadaju u skupinu **poznavanje i primjena propisa i zakona**. Međutim, ističu i da su za svakodnevni rad na ovom radnom mjestu važne **kommunikacijske vještine i pismenost**, ali i *objektivnost i logičko zaključivanje, poznavanje sudske prakse te priprema i vođenje rasprava*.

Osim ovih specifičnih kompetencija, suci su najvažnijima procijenili **uspješno komuniciranje i suradnju s drugim ljudima**, zatim **poštovanje različitosti i usmeno izražavanje na hrvatskom jeziku** ($M=4,48$), dok se poznavanje stranih jezika u govoru i pismu smatra uglavnom nepotrebnom kompetencijom. Suci su istaknuli i **odgovornost pri obavljanju radnih zadataka i vještinu samostalnog donošenja odluka** (svi sudionici su ove dvije vještine ocijenili s najvišim ocjenama s obzirom na važnost), ali i *nošenje s pritiskom i emocionalnu samokontrolu, usmjerenost na rezultate rada, analitičke vještine, organiziranje i planiranje, prezentacijske vještine* itd. U usporedbi s prethodno navedenim generičkim vještinama, psihomotoričke sposobnosti smatraju se manje važnima te ih ispitanici u prosjeku procjenjuju minimalno ili u neznatnoj mjeri potrebnima za rad na rečenome radnom mjestu.

Na pitanje je li za rad na tom radnome mjestu potrebno redovito stručno usavršavanje – svi ispitanici daju potvrđan odgovor. Najveći postotak ispitanika vjeruje kako bi se osobe na ovom radnom mjestu trebale stručno usavršavati preko različitih usavršavanja koja su interno organizirana i/ili samoinicijativno (oba po 82,8%), a većina korisnima smatra i

usavršavanja koja provode izvanjski ponuđači obradovnih usluga.

Najveći broj ispitanika navodi kako **uvođenje u posao sudaca općinskih sudova traje između sedam i dvanaest mjeseci**, a odmah zatim slijede oni koji smatraju da je za to potrebno i više od godinu dana. Većina ih je navela da je za rad na tom radnom mjestu potrebno imati položen pravosudni ispit. Ispitanici smatraju kako bi praktične vještine za rad na ovom radnom mjestu najprikladnije bilo stjecati nakon zapošljavanja uvođenjem u posao (86%), a neznatan udio ispitanika vjeruje kako je praktične vještine najprikladnije stjecati uz pomoć prakse u okviru školovanja (14%). Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa nije naveo nijedan anketirani sudac, a prema njihovim riječima općinski sudovi uglavnom ne prakticiraju nijedan od oblika osposobljavanja za taj posao. Naime, tek

13,8% organizacija anketiranih sudaca obavlja osposobljavanje uz pomoć studentske prakse, a još manje – tek 6,9% s pomoću stručnoga osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa.

Suci općinskih sudova u pravilu ne rade navečer ili noću, vikendima i praznicima, a tek dvoje sudaca izjavilo je da često ili uvijek radi u smjenama, a još 11 njih ili 40% od ukupnog broja povremeno radi smjenski.

Kako bi se na jednom mjestu saželi svi rezultati istraživanja odabranih šest ključnih zanimanja, u sljedećoj su tablici prikazane ključne kompetencije i glavni poslovi vezani uz odabranih šest ključnih zanimanja.

Tablica 10. Odabrana ključna zanimanja s ključnim poslovima i kompetencijama

Zanimanje	Ključni poslovi	Ključne kompetencije
Direktor pravne, kadrovske i opće službe	● vođenje i koordinacija poslovnih procesa ● podrška menadžmentu u procesima upravljanja ● pružanje pravne podrške ● selekcija i razvoj zaposlenika.	● komunikacijske i prezentacijske vještine te pismenost ● posjedovanje pravnih znanja ● vještine rukovođenja i organizacijske sposobnosti ● poznavanje radnih procesa ● poznavanje selekcijskih metoda.
Javni bilježnik	● službeno sastavljanje i izdavanje javnih isprava o pravnim poslovima ● službeno ovjeravanje pravnih isprava ● primanje na čuvanje isprava, novca i predmeta od vrijednosti radi njihove predaje drugim osobama ili nadležnim tijelima ● obavljanje postupaka određenih zakonom prema nalogu sudova.	● pravna znanja ● komunikacijske vještine ● odgovornost i integritet ● korištenje računala ● organizacijske sposobnosti.
Odvjetnik	● zastupanje stranaka ● rad sa strankama ● izrada pravnih dokumenata ● davanje pravnih savjeta.	● pravna znanja ● komunikacijske i socijalne vještine ● pismenost ● praksa i iskustvo.
Poreznik	● utvrđivanje i naplata poreza ● obrada poreznih prijava ● izdavanje isprava i potvrda.	● poznavanje poreznih propisa i zakona ● upotreba računala ● vlastita organiziranost ● komunikacijske vještine.
Službenik u javnoj upravi	● obavljanje različitih pravnih poslova ● izrada dokumentacije ● administrativni poslovi u javnoj upravi ● komunikacija sa strankama i drugim tijelima.	● pravna znanja ● poznavanje propisa i stručne dokumentacije ● komunikacijske vještine ● korištenje računala.
Sudac	● rješavanje sudskih predmeta (donošenje presuda) ● vođenje sudskih postupaka.	● poznavanje i primjena propisa i zakona ● komunikacijske vještine i pismenost ● objektivnost i logičko zaključivanje ● poznavanje sudske prakse.

Kao što možemo vidjeti, uz **poznavanje pravnih propisa i zakona, odnosno pravna znanja**, i uz specifičnosti svakog od ovih poslova, ispitanici su istaknuli i **komunikacijske vještine i pismenost kao jednu od ključnih kompetencija** za svako od navedenih zanimanja. Organizacijske sposobnosti, tj. upravljanje drugim ljudima, potrebne su tek kad je posrijedi zanimanje direktor pravnih, kadrovskih i općih službi i eventualno kod javnih bilježnika. Primjećuje se da su slične kompetencije potrebne na radnim mjestima sudaca općin-

skih sudova i odvjetnika, dakle poznavanje sudske prakse, pravna znanja i komunikacijske vještine. Uostalom, i prema već nekoliko puta navedenom istraživanju Sveučilišta u Zagrebu, pravnici koji su svoj prvi posao dobili na sudovima pokazuju najveću mobilnost upravo prema odvjetničkim uredima, a u nešto manjem broju prema državnom odvjetništvu.

IURISPRUDENTIA

B i v š i s t u d e n t i

Ciljevi i sudionici istraživanja

Osnovni je cilj istraživanja bio utvrditi kakve su procjene bivših studenata (osoba koje su završile studijski program na nekom od pravnih fakulteta u RH), s određene vremenske distance i uz stečeno iskustvo u svom poslu, o kompetencijama potrebnim za rad u pravnoj struci koje se razvijaju tijekom studija te doznati njihove prijedloge kojima bi se te kompetencije mogle poboljšati. Anketirano je ukupno 300 osoba koje su završile neki od studijskih programa na pravnim fakultetima u Republici Hrvatskoj.

Kad je riječ o nekim sociodemografskim karakteristikama ispitanika, vidljiva je disproporcionalnost između žena i muškaraca, prisutna i među sadašnjim studentima. Naime, ukupno 213 sudionika istraživanja, odnosno **71% anketiranih**, činile su osobe ženskog spola, a 87 ispitanika, odnosno 29% uzorka, uključuje osobe muškog spola. **Prosječna dob ispitanika iznosila je 33 godine**, a medijanska vrijednost 31 godinu. **Velika većina bivših studenata pravnih studija** uglavnom je prije upisa pravnog fakulteta **pohadala gimnazije** (83,3%), a ostalih 16,7% završili su četverogodišnje strukovne škole. **Trenutačno je zaposleno 82% ispitanika**, a samo 10% njih trenutačno ne radi u struci.

Tablica 11. Struktura uzorka – bivši studenti

Cijeli uzorak N=300		100%
Spol	Muški	29,0
	Ženski	71,0
Dob	18–30	48,0
	31–45	43,6
	46–59	6,4
	60 i više	2,0
Prethodno obrazovanje	Gimnazija	83,3
	Strukovna škola	16,7
Radni status	Zaposlen	82,3
	Nezaposlen	17,7
Trajanje studiranja	1–5 godina	29,7
	6–10 godina	64,3
	11 i više godina	6,0
Završeni fakultet	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	24,0
	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	24,0
	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	13,0
	Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu	39,0
Prvi izbor fakulteta pri upisu studija	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	53,5
	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	64,1
	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	63,9
	Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu	71,8

Ispitanici su u prosjeku studirali sedam godina, no treba istaknuti da ovaj prosjek uključuje i one koji su završili i magisterij i/ili doktorat. Kao što se također može vidjeti i u priloženoj tablici, gotovo 30% ispitanika svoj studij je završilo u roku od pet godina, no treba istaknuti da je prije uvođenja bolonjskog sustava dodiplomski studij trajao četiri godine. Najvećim dijelom svoje studijske obaveze izvršavali su u roku, manji broj - njih 14% imalo je prekid studija, no i za to je vrijeme jedan dio njih pristupao polaganju ispita.

Izbor fakulteta i opće zadovoljstvo fakultetom

Oko 2/3 **bivših studenata navelo je da im je fakultet koji su upisali bio prvi izbor pri odabiru fakulteta.** Primjetne su i razlike među bivšim studentima pojedinih fakulteta - 71,8% bivših zagrebačkih studenata izjavilo je da im je njihov fakultet bio prvi izbor, a taj udio kod bivših osječkih studenata je značajno manji i iznosi 53,5%. Ipak, iz same ankete nije jasno jesu li možda ti studenti svakako htjeli studirati pravo, ali nisu uspjeli upisati samo svoj prvi odabir fakulteta. Utvrđeno je da je **broj onih koji bi se ponovno odlučili za studij prava i broj onih koji to ne bi učinili podjednak,** no nepovoljniji je podatak da većina budućim studentima ipak ne bi preporučila svoj fakultet, a to se posebno odnosi na pravne fakultete u Zagrebu i Splitu - takav odgovor je dalo oko 70% ispitanika.

Bivši studenti prilično su kritični i prema općoj ocjeni studija koji su završili - prosječna ocjena na ljestvici od pet stupnjeva na razini je cijelog uzorka iznosila 2,57, što je, dakle, na granici ocjene između dovoljan i dobar.

Dodatno obrazovanje

Više od 80% bivših studenata pravnih studija odradilo je pripravnički staž, a izgledno je da **ta-
kvu praksu u značajnijoj mjeri provode jedino
odvjetnički uredi**; naime, u njima je **stažiralo go-
tovo 60% ispitanika**. Kod svih ostalih poslodavaca
– a riječ je o trgovačkim društvima, javnoj upravi,
sudovima, lokalnoj samoupravi i uredima javnih
bilježnika – pripravnički je staž odradilo po 10% an-
ketiranih pravnikâ, a **nijedan od njih u državnom
odvjetništvu**.

Kad je riječ o daljnjem obrazovanju, **pravosudni je
ispit položilo 40,7% ispitanika**, što je i očekivano
budući da ih većina radi u odvjetništvu. Državni
stručni ispit položilo je 13,3% ispitanika a javno-
bilježnički 2,7% ispitanika. Zanimljiv je i sljedeći
podatak – dok su državni stručni i pravosudni ispit
ispitanici u prosjeku položili dosta brzo nakon za-
vršetka studija (nakon dvije, odnosno tri godine),
javnobilježnički ispit polagali su znatno kasnije
– u prosjeku osam godina nakon što su stekli di-
plomu diplomiranog pravnikâ. Što se tiče nastavka
obrazovanja, **tek 18% ispitanika izjavilo je da je
nastavilo s obrazovanjem i nakon stjecanja di-
plome na pravnom fakultetu**.

Radno mjesto

Kad je posrijedi prvi posao u struci, i **tu se pokazuje da je odvjetništvo sektor u kojem se pravnici najprije zapošljavaju**; naime, polovini ispitanika prvo radno mjesto bilo je upravo u nekom odvjetničkom uredu. Slijede tijela državne, lokalne i regionalne uprave/samouprave u kojima je zaposleno gotovo 20% ispitanika, trgovačka društva s 13%, a kod svih je drugih poslodavaca pravnička struka zastupljena u znatno manjoj mjeri.

Tablica 12. Prvo zaposlenje

Djelatnost	%
Pravnik u odvjetništvu	49,4
Pravnik u tijelima državne uprave, lokalne i regionalne samouprave	17,4
Pravnik u trgovačkim društvima	12,9
Pravnik u ustanovama i akademskoj zajednici	4,6
Pravnik u pravosudnim tijelima	4,1
Pravnik u javnom bilježništvu	3,7
Pravnik u nevladinim udrugama	2,1
Ostalo	4,6

Pri prvom zapošljavanju ponajčešće je bila riječ o sklapanju ugovora o radu na određeno vrijeme - u 59,3% slučajeva. Da su odvjetnički uredi najčešće prvo radno mjesto za većinu diplomiranih pravnika, potvrdilo je i istraživanje *Zapošljivost i razvoj karijere osoba koje su diplomirale na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu između 2004. i 2010. go-*

dine. Ono se, doduše, odnosi samo na osobe koje su diplomirale na tom Fakultetu, ali ipak može biti indikator i za osobe koje su diplomirale na ostala tri pravna fakulteta u Republici Hrvatskoj. Prema dobivenim rezultatima, 97% sudionika tog istraživanja izjavilo je da su na svom prvom radnom mjestu radili unutar struke u velikom broju različitih organizacija, među kojima dominiraju odvjetnički uredi u kojima je svoj prvi posao pronasla polovina ispitanika (kao i u ovom istraživanju). S druge pak strane, državno odvjetništvo vrlo je rijetko mjesto pronalaska prvog posla u pravničkoj struci.

Uostalom, **odvjetnički uredi i najčešće osiguravaju radna mjesta na kojima trenutno rade ispitanici**, a usporedimo li strukturu djelatnosti u kojima su trenutno zaposleni ispitanici s onom iz prethodne tablice (njihov prvi posao), vidimo da ne postoje neke bitne razlike.

Tablica 13. Djelatnosti u kojima rade zaposleni ispitanici

Djelatnost	%
Pravnik u odvjetništvu	45,3
Pravnik u trgovačkim društvima	14,2
Pravnik u tijelima državne uprave, lokalne i regionalne samouprave	13,8
Pravnik u ustanovama i akademskoj zajednici	5,7
Pravnik u pravosudnim tijelima	2,8
Pravnik u javnom bilježništvu	1,6
Pravnik u nevladinim udrugama	1,2
Ostalo	8,5

Pa ipak, **mobilnost u karijeri pravne struke** nije mala – kako se navodi u istraživanju *Sveučilišta u Zagrebu* – **samo 44% sudionika istraživanja i dalje je zaposleno u istoj organizaciji u kojoj su dobili svoj prvi posao**. U većini je slučajeva bila riječ o nalaženju drugog, percipirano boljeg i/ili bolje plaćenog posla, a za 12% sudionika ovog istraživanja razlog napuštanja mjesta prvog zaposlenja bio je prestanak pripravništva ili vježbeništva.

Mogućnost usklađivanja radnog i obiteljskog života ocijenjeno je kao najvažnija dimenzija priželjkivanog radnog mjesta, a utvrđeno je i da za većinu ispitanika trenutačni posao to i omogućuje. Međutim, **utvrđeno je da je upravo najveći jaz između očekivanja i trenutačne prisutnosti vezan uz drugu najvažniju dimenziju – mogućnost napredovanja, a slična je situacija i s visinom plaća**.

Kada je posrijedi nezaposlenost u pravničkoj struci, bivši studenti najčešće ističu da je ona prisutna zbog nedostatka poslova u struci na području u kojem žive, zatim zbog nedostatka iskustva koje poslodavci zahtijevaju, neadekvatnih poslova itd.

Zanimljiva je i percepcija fakulteta u njihovim očima – bivši studenti pravnih fakulteta smatraju da su njihovi fakulteti uglavnom neutralno percipirani u poslovnom svijetu, s iznimkom bivših studenata Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji smatraju da je imidž tog Fakulteta uglavnom pozitivan.

Zadovoljstvo bivšim fakultetima

Rad administrativnih i stručnih službi (referada, tajništvo, informatička služba itd.) bivši su studenti ocijenili osrednjom ocjenom, a veće zadovoljstvo iskazali su opremljenošću knjižnica, ISVU sustavom te funkcionalnošću internet-skih stranica fakulteta. Slično zadovoljstvo iskazali su i za prostore fakulteta (uređenost, opremljenost učionica i dvorana te adekvatnu veličinu), s tim da su bivši studenti Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci ovim znatno zadovoljniji u odnosu na svoje kolege s drugih fakulteta.

Sadržajem i kvalitetom studijskih programa bivši su studenti u prosjeku osrednje zadovoljni, s tim da su nešto bolje ocijenili izborne kolegije. Međutim, prema rezultatima ovog istraživanja, bivši studenti nisu previše zadovoljni samom izvedbom nastave jer prosječna ocjena različitih aspekata nastave iznosi oko dva na ljestvici od pet stup-

njeva. **Posebno su nezadovoljstvo iskazali organizacijom prakse, suradnjom sa stručnjacima izvan fakulteta, ali i uključenošću studenata u znanstveno-istraživačke projekte svojih profesora.** Ništa bolje nije procijenjen ni odnos prema studentima, posebno što se tiče razumijevanja za obveze izvan studija. Zanimljivo je da znatno lošije ocjene ovom aspektu studiranja daju bivši studenti Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – kod njih je ova dimenzija na ljestvici od pet stupnjeva ocijenjena prosječnom ocjenom 2,17, a kod drugih se te prosječne ocjene kreću oko 2,5. Bivši su studenti nezadovoljavajućim ocijenili i savjetovanje studenata o budućoj karijeri, odnosno o mogućnostima zapošljavanja, a nisu zadovoljni ni savjetima o tome koji kolegij izabrati i o drugim mogućnostima pri nastavku studija.

Zanimljivo je da bivši studenti svoj studij, s vremenskim odmakom, procjenjuju teškim i zahtjevnim, a to se posebno odnosi na nekadašnje studente Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (4,31), što je ipak nešto veći prosjek od bivših studenata drugih fakulteta (3,86). **U prosjeku se ispitanici donekle slažu da je studij ispunio njihova očekivanja i da ih je osposobio za rad u struci.**

Upitalo ih se i koji su predmeti bili najkorisniji za posao koji trenutačno obavljaju, iako ovdje treba imati na umu da je činjenica da gotovo polovica njih radi u odvjetništvu možda utjecala na ovakav rezultat. Ipak, posebno su izdvojili dva kolegija – *Građansko pravo* (koje je istaknulo točno 50% ispitanika) i *Građansko procesno pravo* (40%). Nešto je više od drugih kolegija isticano *Trgovačko pravo* koje je naveo svaki četvrti ispitanik.

Percepcija pravnih studija

Najveći nedostatak pravnih studija, prema mišljenju bivših studenata, **nedostatna je praktična primjena znanja i vještina,** odnosno **nedovoljno prakse tijekom studiranja.** Prema njihovim riječima, nedostaje rada na konkretnim slučajevima, pokazivanja primjera kako se pišu žalbe, tužbe, rješenja, ugovori i sl., jer su, prema njima, pravni studiji trenutačno previše usmjereni prema reprodukciji zakonskih odredbi bez istinskog razumijevanja sadržaja, a količina gradiva koju treba naučiti u vrlo kratkom roku jednostavno je prevelika. Stoga **predlažu više prakse i praktične nastave već od prve godine studija, obaveznu nazočnost sudskim raspravama i što više praktičnih radionica na kojima bi studenti mogli naučiti kako se pišu pravni dokumenti.** Potrebno je smanjiti obujam programa, pa čak i podijeliti studij na različite smjerove uz podjelu studenata na manje grupe i obavezan dolazak na predavanja. Prema njihovu mišljenju, bolonjski proces nije proveden na najbolji način, a posebno ističu da bi sustav ECTS bodova trebalo revidirati.

Procjena vlastitih kompetencija

Kao **svoje profesionalne kvalitete** sudionici istraživanja **najviše ističu suradnju s drugim zaposlenicima, kritičko i/ili jasno iznošenje vlastitih ili tuđih ideja**, a najpotrebnijim znanjem, uz **suradnju s drugim zaposlenicima, ocjenjuju pisanje izvještaja, bilješki i drugih službenih dokumenata**. Ovdje se može primijetiti da i poslodavci koji zapošljavaju diplomirane pravnike iskazuju najveće zadovoljstvo upravo ovim kompetencijama kada je riječ o hrvatskom zakonodavnom okviru, a najmanje u kompetencijama koje se tiču poznavanja europskih i međunarodnih dokumenata i propisa.

Kada je posrijedi samoprocjena vlastitih kompetencija kao pravnika, **najrazvijenijima se ističu tumačenje i primjenu zakona i ostalih pravnih akata te izrada pravnih dokumenata, a najmanje se, iako i dalje u velikoj mjeri, ističe tumačenje i primjena međunarodnih dokumenata a posebno europskih pravnih standarda**. Međutim, ističu i da im ove kompetencije u dosadašnjem radu i nisu bile prečesto potrebne. Dakle može se zaključiti da se zadovoljavajuća razina znanja i vještina koje se stječu na fakultetu odnosi na primjenu vještina iz područja studija. **Najveći nerazmjer između onog što im je potrebno u sadašnjem poslu i onog što im je pružio fakultet vidljiv je u vezi s uspješnim pregovaranjem**. Naime, studij im tu, za njihov sadašnji posao važnu vještinu, nije prenio u nekoj znatnijoj mjeri, a istaknuli su i da fakultetska naobrazba nije pridonijela kvalitetnijem poznavanju stranih jezika. Najvećom kvali-

tetom pravnog studija bivši studenti ističu širinu znanja koje im je on pružio, a koja su im potrebna u sadašnjem radu. Studij ih je, prema njihovim riječima, naučio bolje upravljati vremenom te pozitivno utjecao na razvoj radnih navika.

U vezi s daljnjim usavršavanjem pri pravnim fakultetima, većina ispitanika izrazila je interes za njima – najviše za neke kraće tečajeve, radionice ili seminare, a 20% njih zainteresirano je i za specijalistički poslijediplomski studij u trajanju od jedne godine. Potpuni nedostatak interesa za daljnjim profesionalnim usavršavanjem na pravnim fakultetima iskazalo je tek 17% pravnika.

IURISPRUDENTIA

S a d a š n j i s t u d e n t i

Ciljevi i sudionici istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati zadovoljstvo različitim aspektima studiranja na pravnim fakultetima u Hrvatskoj, ponajprije se usmjeravajući na kvalitetu studijskih programa, načine vrednovanje znanja studenata, izvedbu nastave, rad administrativnih službi, odnos prema studentima kao i na podršku u studiranju od strane fakulteta. Anketni upitnik primijenjen je na prigodnom uzorku studenata pravnih fakulteta u Republici Hrvatskoj. U istraživanju su sudjelovala ukupno 1232 studenata, od čega 512 studenata Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 420 studenata Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 267 studenata Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu te 31 student Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, no u svim daljnjim analizama studenti zagrebačkoga Pravnog fakulteta nisu obuhvaćeni zbog nedostatka broja ispitanika.

Prosječna dob studenata iz uzorka iznosi 23 godine, a primjetan je i veliki nerazmjer između studenata i studentica; naime, **studentice čine gotovo 80% studentske populacije na ova tri pravna**

fakulteta. Studenata integriranih preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija u uzorku je bilo znatno više (gotovo 80%) nego studenata upravnih stručnih studija (oko 20%).

Tablica 14. Struktura uzorka – sadašnji studenti

Ukupna veličina uzorka = 1201 ispitanik		100%
Spol	Muški	20,1
	Ženski	79,9
Godina studija	Prva	22,0
	Druga	26,0
	Treća	20,6
	Četvrta	18,0
	Peta	13,4
Vrsta studija	Int. preddipl. i dipl. sveuč. studij	79,8
	Upravni stručni studij	20,2
Status studenta	Redoviti student	64,9
	Izvanredni student	35,1
Fakultet	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	42,8
	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	35,0
	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	22,2
Udio redovitih studenata	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	53,9
	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	76,9
	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	67,0
Prvi izbor fakulteta pri upisu studija	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	59,8
	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	74,0
	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu	66,5

Izbor fakulteta

Ukupno gledajući, **pravni je fakultet bio prvi izbor pri upisu fakulteta za dvije trećine anketiranih studenata**, ali taj postotak značajno je manji kod studenata stručnih upravnih studija (primjerice, za čak 50% sadašnjih studenata iz Osijeka i Splita). Da podsjetimo, slična situacija zabilježena je i kod bivših studenata. Isto tako, **za veliku većinu, odnosno za 90% studenata ovaj fakultet bio je i onaj koji su prvi upisali**, pa možemo zaključiti da se studenti prava ipak rijetko prebacuju s fakulteta na fakultet. Zanimljiv je podatak da je čak tri četvrtine od tog manjeg broja studenata prvotno upisalo Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, kao i to da je prebacivanje studenata stručnih upravnih studija značajno rjeđe nego kod studenata integriranih preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija.

Kad je posrijedi trenutačni status, gledamo li sve ispitanike, **u uzorku je 65% ispitanika imalo status redovitog studenta, a preostalih 35% status izvanrednih studenata**. Međutim, iz donje tablice vidimo da postoje velike razlike u omjeru redovitih i izvanrednih studenata prema vrsti studija (**na integriranim sveučilišnim studijima redovitih je studenata u prosjeku gotovo 70%, a na stručnim točno 50%**), ali i među pojedinim fakultetima. Kad su posrijedi integrirani sveučilišni studiji, redoviti studenti Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci činili su 82,5% studenata u ovoj anketi, što je više nego 69,8% kada je riječ o Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu i znatno više nego na Pravnom fakultetu Sveučilišta J. J.

Strossmayera u Osijeku (56,1%). U vezi sa **stručnim upravnim studijima, vidimo da se udio redovitih studenata na sva tri fakulteta kreće oko 50%**.

Zanimljiva je usporedba prosječnih ocjena na fakultetima: ukupno gledajući, **studenti integriranih preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija, ali i stručnih upravnih studija, u prosjeku prolaze s dobrim uspjehom**, no taj je prosjek znatno veći na *Pravnom fakultetu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku* (3,38) spram *Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu* (2,99) i *Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (2,95). Nadalje, redoviti studenti imaju znatno bolje prosjeke ocjena od izvanrednih, no tu je izuzetak riječki Pravni fakultet gdje te razlike gotovo da i nema. Kad je pak o studentima **stručnih upravnih studija** riječ, **oni u pravilu imaju viši prosjek ocjena od studenata integriranih sveučilišnih studija**, ali vidimo i da redoviti i izvanredni studenti, gledajući sva tri fakulteta zajedno, imaju potpuno isti prosjek ocjena.

Tablica 15. Statusi i prosječne ocjene studenata

	Ukupno	Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci	Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
Redoviti studenti – integrirani studij	68,7%	56,1%	82,5%	69,8%
Redoviti studenti – stručni studij	50,0%	47,2%	53,2%	52,4%
Prosjek ocjena – svi studenti integriranih studija	3,13	3,38	2,95	2,99
Prosjek ocjena – redoviti studenti integriranih studija	3,19	3,59	2,94	3,09
Prosjek ocjena – izvanredni studenti integriranih studija	3,00	3,10	3,00	2,76
Prosjek ocjena – svi studenti stručnih upravnih studija	3,25	3,45	3,06	3,02
Prosjek ocjena – redoviti studenti stručnih upravnih studija	3,25	3,54	3,05	2,86
Prosjek ocjena – izvanredni studenti stručnih upravnih studija	3,25	3,36	3,08	3,20

Studentski život i standard

Najveći broj anketiranih studenata, točnije njih 53%, živi u privatnim, iznajmljenim stanovima ili sobama, a preostalih 42% u obiteljskim domovima, a svega 4% njih u studentskim domovima. Kao zanimljiv podatak ističe se da **nisu utvrđene značajne razlike u uspjehu gledajući prosjeke ocjena između studenata koji žive kod roditelja, iznajmljuju stan ili pak borave u studentskom domu.**

Preko studentskog servisa povremeno radi tek četvrtina studenata **prava**, no uz velike i značajne varijacije koje se vjerojatno mogu objasniti i ponudom poslova ali i mogućnostima sezonskog rada u ljetnim mjesecima. Naime, dok na ovaj način radi tek 17% studenata pravnih studija iz Osijeka, ti postoci znatno su veći kod njihovih kolega iz Splita (25%) i posebno iz Rijeke (37%). Tu je uglavnom riječ o poslovima koji iznose do 20 sati na tjedan, odnosno do najviše pola radnog vremena, a zanimljivo je istaknuti da se **rad preko studentskog servisa ne odražava nepovoljno na uspjeh** uspoređujemo li prosječne ocjene studenata koji rade na ovaj način i onih koji se dosad nisu zapošljavali na ovaj način. U vezi sa studentskim udrugama ili inicijativama, tek 13% studenata izjavilo je da su bar u jednom trenutku svog studija bili aktivni u njihovu radu.

Studentsku prehranu u Splitu i Osijeku ocijenili su solidnom (2,86, odnosno 2,89), a u Rijeci čak i vrlo dobrom (3,88), a relativno zadovoljstvo studenti iskazuju i uslugama studentskih centara i studentskog servisa. Primjetno je da su ovim specijaliziranim servisima za studente nešto zadovoljniji studenti riječkoga Pravnog fakulteta.

Zadovoljstvo radom administrativnih i stručnih službi

U jednom dijelu upitnika studenti su mogli ocijeniti rad administrativnih i stručnih službi na njihovim fakultetima. Ukupno gledajući, može se zaključiti da su osrednje zadovoljni tajništvom, internetskim stranicama studija i radom uprave fakulteta, a **zadovoljstvo su iskazali mogućnošću pristupa ISVU sustavu, radom informatičke službe i organizacijom te opremljenošću knjižnice**, dakle s potpuno istim stvarima koje su naveli i nekadašnji studenti pravnih fakulteta u Hrvatskoj. U prosjeku najmanje, ali ipak i dalje umjereno, studenti su iskazali zadovoljstvo radom studentske referade na svojim fakultetima. Primjetno je da su svim ovim službama nešto nezadovoljniji studenti splitskoga Pravnog fakulteta ako ih uspoređujemo s njihovim kolegama iz Rijeke i Osijeka, koji su umjereno zadovoljni radom tih službi. **Zanimljiv je rezultat da su studenti na prvoj godini znatno zadovoljniji ovim službama od studenata svih viših godina, među kojima pak nema nekih većih razlika.**

Zadovoljstvo opremljenošću fakulteta

Opremljenost svojih fakulteta studenti također ocjenjuju relativno povoljno, no postoje jasne razlike među fakultetima. Primjerice, kad je riječ o integriranim studijima, studenti **Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci izrazili su zadovoljstvo kvalitetom, uređenošću i opremljenošću prostora**, pa i zadovoljavajućom veličinom zgrade Fakulteta s obzirom na broj upisanih studenata. Studenti iz Splita pak najveće kritike upućuju zbog nedostatnog prostora, a opremljenost dvorana i općenito prostora ocjenjuju samo prosječnom ocjenom. **Studenti osječkoga Pravnog fakulteta najvišom su ocjenom ocijenili mogućnost pristupa računalima i internetu na fakultetu, a i opću kvalitetu i uređenost prostora ocjenjuju vrlo dobrim ocjenama.** Ukupno govoreći, osječki studenti prava najzadovoljniji su uvjetima za studiranje u svojoj ustanovi.

Kad je o **upravnim studijima** riječ, i **ovdje su studenti iz Splita iskazali najmanje zadovoljstva uvjetima studiranja i infrastrukturom**, no primjetne su i znatno više ocjene koje su davali osječki studenti stručnih studija spram njihovih kolega s integriranih studija u Osijeku.

Zadovoljstvo studijskim programima i nastavom

Na ljestvici od pet stupnjeva **studijski program integriranih studija ocijenjen je srednjom ocjenom**. Nešto boljim ocjenama studenti ocjenjuju samo *kvalitetu i sadržaje i obveznih i izbornih kolegija* te *ponudu izbornih kolegija*, a ostale čestice poput prilagođenosti težine kolegija predznanjima studenata, ispunjavanje očekivanja studenata vezano uz sadržaj studijskog programa i sl. bilježe srednju razinu zadovoljstva. Najmanje su zadovoljni mogućnošću pohađanja kolegija koji nisu u sastavu studija – prosječna ocjena iznosi 2,63, dakle negdje između dovoljne i dobre ocjene.

I **studenti stručnih studija** imaju vrlo slična razmišljanja: i oni najviše ocjene daju **sadržajima i kvaliteti obveznih i izbornih kolegija**, kao i **njihovoj ponudi**, a najmanje zadovoljstvo iskazuju mogućnošću slušanja kolegija izvan njihova studija. Uspoređujući ova tri stručna studija, može se primijetiti da su studenti stručnih studija na osječkom Pravnom fakultetu davali znatno više ocjene gotovo svim česticama od svojih kolega u Rijeci i Splitu, ali i da se njihovo ukupno zadovoljstvo može ocijeniti kao zadovoljavajuće.

Međutim, u vezi sa **samom izvedbom nastave, čini se da studenti nisu zadovoljni mnogim njezinim aspektima**. Posebno se to odnosi na uključenost studenata u znanstveno-istraživačke projekte nastavnog osoblja, zatim na terensku nastavu (koja uključuje i ljetne škole) i organizaciju prakse izvan fakulteta i suradnju

s pravnim stručnjacima koji im nisu predavači. Dakle, **može se reći da nisu zadovoljni onim segmentima nastave koji uključuju praktičnu primjenu stečenih znanja u kojima bi se simulirali njihovi budući poslovi**. Slično tomu, ovaj su nedostatak prakse svojih sadašnjih i/ili budućih zaposlenika apostrofirali i poslodavci. Da podsjetimo, 84% njih izjavilo da bi se broj sati prakse trebao povećati u odnosu na sadašnji program.

Najvećom kvalitetom svojih fakulteta studenti smatraju odnos profesora i asistenata prema studentima. Smatraju ih pristupačnim, angažiranim oko nastave, stručnim i obrazovanim i drže da uglavnom dobro prenose znanje na svojim kolegijima. Ističu i da su zadovoljni konzultacijama s nastavnim osobljem i drugom pomoći izvan nastave i s pravodobnim informacijama o organizaciji nastave ili kolegija (npr. promjeni satnice, odgodama i sl.). Zanimljivo je da su i ovom dimenzijom, kao i radom administrativnih i stručnih službi, posebno zadovoljni studenti prve godine, a najmanje studenti pete godine. Jednom od većih kvaliteta smatraju i **veliku širinu dobivenih znanja i vještina za koje vjeruju da će im biti od koristi pri budućem zapošljavanju**. Studenti ističu i visoku razinu izvora informacija za učenje, kao i dobar i kvalitetan raspored kolegija i obveza studenata tijekom tjedna.

Najveći su nedostaci studija manjak prakse, praktične primjene znanja u praksi i neadekvatnost programa, odnosno njegova neusklađenost s potrebama na tržištu rada, pa čak i preopširnost, pretrpanost činjenicama koje se trebaju naučiti napamet bez razumijevanja te neaktualnost. Veliki broj studenata istaknuo je i da **postoje neke stvari u organizaciji studija koje bi trebalo ispraviti**, kao npr. **nemogućnost pritužbi i žalbi na rad osoblja, premali broj vježbi i ispitnih rokova te povremenu nekoordiniranost profesora oko predavanja**. Osim toga, studenti su istaknuli nedovoljno iskazivanje razumijevanje za njihove obveze izvan studija i za individualiziran pristup koji bi im potaknuo samopouzdanje. Posebno ističu potrebu za poboljšanjem u vezi sa savjetovanjem studenata o budućim karijerama, mogućnostima zapošljavanja, perspektivama i sl.

Osim svih ovih napomena, **značajan broj studenata stručnih upravnih studija istaknuo je da se njihov studij na određeni način diskriminira u odnosu na integrirane preddiplomske i diplomske studije**. Ipak, budući da je u oba slučaja riječ o otvorenom pitanju, treba istaknuti da je na ovo pitanje odgovorilo svega 30% studenata.

Percepcija poželjnih zanimanja i poslodavaca

Zanimljiv je podatak da se **najveći broj sadašnjih studenata - njih 44% - sveučilišnog studija u budućnosti vidi u privatnom sektoru, i to najčešće u odvjetničkim uredima**, a nakon toga slijedi **državna uprava** (navelo ju je 30,5%). Svega 5% ispitanika željelo bi ostati raditi na fakultetu, a isti postotak studenata vidi se u nekoj od neprofitnih (nevladinih) organizacija. Kao što je prije navedeno, čini se da značajan broj osoba pravne struke radi u tzv. izvanteritorijalnim organizacijama ili tijelima (poput međunarodnih organizacija, konzularnih ureda i sl.), ali sadašnji studenti ih (zasad) ne percipiraju kao poželjne poslodavce jer ih je navelo svega 1% studenata.

S druge pak strane, **studenti stručnih upravnih studija većinom žele raditi kao državni službenici** (njih 74%), no to je bilo i očekivano zbog prirode samog studija. Kao drugu i gotovo jedinu mogućnost vide u zapošljavanju na fakultetu (13%), dok preostali nisu još sigurni na kojem se radnom mjestu ili zanimanju vide u budućnosti.

Ipak, 2/3 studenata smatra da ih pravni fakulteti ne pripremaju za budući rad u pravnoj struci na zadovoljavajući način, a nisu uočene ni veće razlike u razmišljanjima studenata preddiplomskih i diplomskih studija prava te studenata stručnih upravnih studija.

Prijedlozi za poboljšanje studija

Kao svoje prijedloge za poboljšanje studija studenti ističu sljedeće: **više prakse tijekom studija**, bolju povezanost s različitim institucijama, zatim **uvođenje terenske nastave i debatiranja kao sastavnog dijela programa**. Predlažu i **dovođenje istaknutih pravnih stručnjaka** (odvjetnika, državnih odvjetnika, pravobranitelja i sl.) **kao gostujućih predavača**, zatim **smanjenje obujma programa** (najčešći prijedlozi za to su ukidanje nekih predmeta koji su samo neizravno vezani uz pravo (npr. sociologija, statistika, politička ekonomija itd.).

Također smatraju i da **bi se studentima trebalo omogućiti ranije usmjeravanje ili veća mogućnost izbornih predmeta na trećoj godini**. I sadašnji studenti dijele mišljenje s bivšim studentima o **potrebi revizije ECTS bodova** za pojedine predmete ili **revidiranje uvjeta za pristupanje ispitima**.

Kad je posrijedi prijedlog za poboljšanje samog izvođenja nastave, studenti smatraju da je potrebno ostvariti veću interakciju između profesora i studenata u smislu **veće uključenosti studenata u nastavu** i poticanje njihova većeg angažmana, **poticanja na problemsko razmišljanje**, logičko zaključivanje a ne (samo) *ex cathedra* predavanja.

U vezi s ocjenjivanjem, studenti ističu da bi trebalo izraditi jasnije kriterije ocjenjivanja, standardizirati potrebna znanja za svaku ocjenu, izvršiti korigiranje postotka prolaznosti na ispitima i uskladiti sustav ocjenjivanja po katedrama. Studenti stručnih upravnih studija uz to očekuju mogućnost dobivanja zvanja magistra nakon završenog studija, kao i uvođenje poslijediplomskog studija javne uprave.

Sveučilište Josipa Jurja
Štrosmayera u Osijeku
PRAVNI FAKULTET
OSJEK

Izdavač:
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Pravni fakultet Osijek

Za izdavača:
izv. prof. dr. sc. Boris Bakota, dekan

Urednica:
Doc. dr. sc. Jelena Legčević

Lektorica:
Doc. dr. sc. Marica Liović

Mrežna stranica:
www.pravos.unios.hr/iurisprudentia

Kontakt:
<http://www.pravos.unios.hr/>

Fotografije:
izvor - članovi projektnih timova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu

Naklada: 400 komada

Pravni fakultet Osijek
Stjepana Radića 13
31 000 Osijek
Republika Hrvatska

adresa e-pošte: ured@pravos.hr

tel.: 031 224 500
fax.: 031 224 540
IBAN: HR8023400091100163962

Dizajn i tisak:
Krešendo, Osijek

ISBN 978-953-8109-06-5 (Tisak)
ISBN 978-953-8109-07-2 (Online)

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne
knjižnice Osijek pod brojem 140517070.

